

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№1 СТУДЗЕНЬ 1961

+ прил.

Музыка П. МАЙБАРАДЫ

Умерана.

1. Поч-но ма-ці на-я, ты на-чэй не да-спа-ла

не у па-лі край ся-ла. і у да-ро-гу да-лє-ка ты мя-

не на за-ры выпрау-ла і руч-нік вышы-ва-ны на шча-сє-це

ла. і у да-ро-гу да-лє-ка ты мя-не на за-ры вы-прау-

ла-ла руч-нік вышы-ва-ны на шча-сє-це, на до-лю да-ла.

ні. і для за-ка-мє-нє-нє

2. Хай квіт-не-є на

і м.

для ла-ла-ла-ла

Пераклаў з украінскай мовы
Алесь Бачыла.

$\frac{4782}{50} \text{ ng}$

Пераможны поступ Савецкай краіны 18567

ВЯЛІКІЯ сацыяльна-эканамічныя пераўтварэнні ў нашай краіне здзіўляюць свет. Яшчэ большае здзіўленне выклікаюць у нашых замежных сяброў веліч савецкага чалавека, рознабаковае багацце яго здольнасцей і талентаў. Адна з простых амерыканскіх жанчын пасля наведання Савецкай краіны прыйшла да вываду, што ў СССР жывуць і працуюць вельмі разумныя, таленавітыя людзі, якім падначальваюцца законы прыроды і адкрываюцца таямніцы самых складаных вытворчых працэсаў. Гэта правільнае назіранне нашай гасці ўсё ж не дало ёй адказу, чым выкліканы да жыцця той велізарны энтузіязм савецкіх людзей, іх здольнасць ператварыць сваю Радзіму ў самую перадавую краіну свету.

Мы не маем права папракаць сумленную амерыканскую жанчыну, якой не так ужо і проста адразу разабрацца ў нашым жыцці. Ёй і сапраўды цяжка зразумець, якія магутныя сілы раскрываюцца перад народам, вызваленым з-пад уціску капіталу, які багаты свет раскрываецца перад чалавекам для выяўлення сваіх здольнасцей, талентаў, калі ён працуе для сябе, для свайго народа, для яго шчасця. Зразумець жыццё савецкага народа — гэта значыць зразумець сутнасць Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Няма мяжы бурнай энергіі разняволенага чалавека. Ён сапраўды здольны рабіць цуды. Чым, як не цудам, назавеш выкананне і перавыкананне нашых велічных пяцігодак і першых двух год сямігодкі, запуск касмічных караблёў, стварэнне самых магутных у свеце гідраэлектрастанцый і ўсяго таго, што здзейснена савецкім чалавекам.

Узровень развіцця айчынай тэхнікі і ўзлёт тэхнічнай думкі такія высокія, што цяпер нам падуладна ажыццяўленне любых задум. А быў час, і зусім нядаўна — якіх-небудзь чатыры дзесяцігоддзі назад, — калі мы не ўмелі многага рабіць самі. Але ў тым і асаблівасць сацыялістычнай рэвалюцыі, і яе сіла, што яна ўзняла да вялікага творчага жыцця не адзінкі, а масы, для кожнага чалавека стварыла магчымасць вучыцца, пазнаваць і тварыць.

Справы сёння ў нашай народнай гаспадарцы ідуць добра. Намечаная праграма стварэння матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму хуткімі тэмпамі ператвараецца ў жыццё. Наша прамысловасць выканала план другога года сямігодкі на 103 працэнты і дала дзяржаве дадатковай прадукцыі на дзесяткі мільярдаў рублёў. Нягледзячы на неспрыяльныя ўмовы надвор'я, вырашана і закуплена дзяржавай збожжа больш, чым у 1959 годзе.

Яшчэ больш велічныя планы развіцця народнай гаспадаркі на 1961 год разгледзела і зацвердзіла шостая сесія Вярхоўнага Савета СССР.

Закончыўся другі год сямігодкі. Гэта яшчэ адна яркая старонка ў жыцці нашай краіны. Пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі працоўных Савецкага Саюза атрымалі новыя перамогі. Прамысловасць Беларусі датэрмінова справілася з гадавой праграмай і дала звыш плана вырабаў на сотні мільёнаў рублёў. Павялічыліся ў 1960 годзе і валавыя зборы сельскагаспадарчых культур. І збожжа, і бульбы, і ільновалакна атрымана больш, чым у мінулым годзе. Гэта дало магчымасць калгасам і саўгасам нашай рэспублікі яшчэ да свята Вялікага Кастрычніка выканаць гадавыя планы продажу мяса, малака, яек, збожжа і іншых сельскагаспадарчых прадуктаў дзяржаве.

Героямі нашых дзён сталі тысячы, мільёны людзей. Іх воляй, іх энергіяй намечаныя планы ператвараюцца ў жыццё. Сярод перадавых людзей краіны ганаровае месца, як і належаць, займаюць жанчыны. Яны таксама нямала зрабілі для датэрміновага выканання другога года сямігодкі. Уся краіна ведае сваіх цудоўных працаўніц і ганарыцца імі. У нас, на Беларусі, як і ўсюды, знайшоў гарачы водгук слаўны пачын Вялікіны Гаганавай. Яе паслядоўнікі з'явіліся і на прадпрыем-

ствах, і на будоўлях, і ў калгасах і саўгасах. У гэтым нумары нашага часопіса чытач пазнаёміцца з лепшай ткачыхай Мінскага тонкасукоднага камбіната Варай Саламахай. «Шчодрая душа» — так завуць яе на камбінаце. Дапамагаючы сяброўцы, таварышу па працы, яна змагаецца не толькі за выкананне свайго плана, але ўсёй брыгады. Гэта характэрная рыса Вары Саламахі. Людзей з такімі цудоўнымі рысамі, імкненнямі і справамі ў нас становіцца ўсё больш і больш.

У гарачай барацьбе за выкананне другога года сямігодкі на Беларусі нарадзіўся цудоўны рух свінарак-тысячніц і даярак-пяцітысячніц. Свінарка саўгаса «Банонь» Полацкага раёна Лілія Баравіцкая толькі за 11 месяцаў адкарміла 1500 галоў свіней. Герой Сацыялістычнай Працы Ганна Нікульская з саўгаса імя Дзяржынскага Капыльскага раёна ўзяла абавязацельства адкарміць за год 1 200 свіней. Яна выканала сваё абавязацельства за 10 месяцаў.

Даяркі-пяцітысячніцы Глафіра Статкевіч з саўгаса «Рачковічы» Слуцкага раёна, Лідзія Асіюк з калгаса імя Жданава Брэсцкага раёна, Ольга Мішэвіч з саўгаса «Дзесяцігоддзе БССР» таксама датэрмінова выканалі свае абавязацельствы. Слава ім — гаспадарам свайго слова! Слава ўсім, хто сваёй добра-сумленнай працай умацоўвае нашу Радзіму!

Мінулы год быў знамянальны і ў працы і ў барацьбе за самае дарагое ў жыцці — за мір на зямлі. Знамянальнай падзеяй з'явілася Нарада камуністычных і рабочых партый у Маскве. Яе ўдзельнікі звярнуліся да мужчын, жанчын і моладзі, да людзей усіх прафесій і грамадскіх слаёў, да ўсіх людзей, незалежна ад іх палітычных перакананняў і веравызнанняў, незалежна ад іх нацыянальнасці і колеру скуры, да ўсіх, хто любіць сваю Радзіму і ненавідзіць вайну, з гарачым заклікам — патрабаваць неадкладнага спынення выпрабаванняў, вытворчасці і ўжывання ядзернай зброі, патрабаваць неадкладнага заключэння дагавору аб усеагульным, поўным і кантралюемым раззбраенні.

У Звароце да народаў усяго свету выказана гарачая ўпэўненасць у тым, што сілы міру пераўзыходзяць сілы вайны, што народы ўсяго свету даб'юцца перамогі, калі яны аб'яднаюць свае намаганні і будуць настойліва і актыўна змагацца за мір і дружбу.

У рэдакцыю прыходзяць пісьмы, у якіх выказваецца вялікая ўдзячнасць роднаму Савецкаму ўраду, Камуністычнай партыі і кіраўніку нашай дзяржавы Мікіце Сяргеевічу Хрушчову за няспынную барацьбу па ўмацаванню міру ва ўсім свеце.

«Я з вялікай увагай слухала па радыё і некалькі разоў перачытала ў газеце «Зварот да народаў усяго свету» ўдзельніку Нарады камуністычных і рабочых партый. Міжволі перада мной паўсталі жудасныя малюнкi мінулай вайны. На фронце загінуў муж. Цяжка давялося адной выходцаў дваіх дзяцей. Цяпер яны дарослыя, маюць свае сем'і. Усім сэрцам жадаю я, каб мае дзеці і ўнукі і ўсе дзеці на свеце жылі ў міры і спакоі. Я веру, што людзі добрай волі не дапусцяць новай вайны», — так піша пенсіянерка Мар'я Ільвічэна Смірнова з Чэрвеня, так думаюць усе маці свету.

Савецкія людзі ўступілі ў трэці год сямігодкі, які ўвойдзе слаўнай старонкай у летапіс нашых перамог. Прадугледжаныя небывалыя тэмпы росту ў галіне электрыфікацыі. Далейшы размах набудуць машынабудаванне, хімія, газавая і нафтавая прамысловасць. На 3 мільёны гектараў павялічацца пасяўныя плошчы. 9—10 мільёнаў чалавек атрымаюць добраўпарадкаваныя кватэры. На аснове росту эканомікі краіны ў 1961 годзе яшчэ больш палепшыцца дабрабыт савецкага чалавека.

У трэцім годзе сямігодкі савецкія людзі не пашкадуць сіл і энергіі, каб зрабіць сваю міралюбную краіну яшчэ больш багатай і магутнай.

СЦЮДЗЁНЫ вецер-валацу-га сланяецца па бязлюднай вуліцы — то разбудзіць лянівага сабаку, то выверне дошку з азызлага плота, то заскуголіць у коміне і зноў, як апантаны, стрымгалоў нясецца ў маўклівае поле — туды, дзе прывідна высяцца стагі сена і парыжэлай саломы. Здаецца, зусім нядаўна тут лунала водгулле задумлівых жніўных песень, паважна расхаджвалі камбайны, запыленыя грузавікі пафыркваі натруджанымі матарамі, вярталіся па ўскапычаных дарогах сытыя статкі. А цяпер ціха. Зрэдку праедзе машына, абмацваючы бялёсую цемрадзь чырвонымі ад бяссонніцы фарамі, і — зноў безгалосая бяскрайнасць ахінае цябе. Склікаючы людзей на вяселлі і гасціны, прайшла румянашчокая восень па нашай зямлі ў пунсова-рабінавай хустцы, прайшла, пасыпаўшы лебядзіным пухам дарогі перад шчаслівымі маладымі.

Не абмінула яна сваімі дарамі і вёску Акунёўку на Шклоўшчыне. Добра папрацавалі тут людзі. Не сорамна ім будзе пакласці рукі на бяседны стол, адкрыць лусту святочнага караваю, выйсці ў круг, каб усе ўбачылі, што праца і веселасць — родныя сёстры.

У вёсцы ціха. Але гасцінна

Даярка П. Васільева

Сцяпан ГАЎРУСЕЎ

Добрае імя

Н а р ы с

свецяцца вокны. І ці то ад таго, што калышучца прадрыхшыя дрэвы, ці то ад таго, што лёгкія сняжынкі мітусяцца перад вачыма, — здаецца, што каснікі перламутравага святла варушацца, як вялізныя клавішы. І доўгая, шырокая музыка зазімка стаіць у паветры, праціраючыся ад агрудзеўшай зямлі да хмарных высяў. Такой парою чалавеку добра сабрацца з думкамі і нанова прайсці тых шляхі, што прывялі да сённяшняга дня.

Аблакаціўшыся на беласнежны абрус, сядзіць Паша Васільева. Утульнасцю і чысцінёй вее ад пабеленых сцен. З нагрэтай печы мяккімі хвалямі наплывае цеплыня. За акном заходзіцца вецер, шкуматае голая яблыні. Дзяўчына толькі што вярнулася з фермы, толькі што распранулася. Ад ранняй сцюжы лёгка ружавеюць шчокі. Каштанавыя валасы спадаюць на смуглы лоб. У сініх дапытлівых вачах — засяроджанасць.

2

Быццам стараючыся адагнаць

дакучлівую думку, дзяўчына адкінула русыя пасмы. Даўно яны живуць без гаспадара — удвух з маці. Паклікала бацьку вайна ў далёкую дарогу, заручыла з салдацкім лёсам. Ніхто ўжо не раскажа, якія сцежкі вадзілі чалавека па свеце, толькі абарваліся яны далёка ад дому ў сорак трэцім годзе. А жонка яго ў гэты час бадзялася з малымі дзецьмі па чужых людзях. Бежанскі хлеб — горкі і пасцель — мулка. Не ўберагла яна ад смерці траіх. Адной уцежай і апорай засталася маленькая Паша. Большага шчасця не хацелася, як вярнуцца пад сваю страху, мець свой кавалак хлеба. І калі ў сорак чацвёртым годзе савецкія воіны грамавым ударам выкінулі фашысцкую набрыдзь далёка адгэтуль, як птушка з выраю, заспяшалася салдатка дадому. Невясёлым было вяртанне. Хата стаяла напайразбуранай. Ваенкамат прыслаў вестку пра мужа, вестку, ад якой не адно

сэрца завяла без пары. Знясіленая горам заняджала жанчына.

Горка было Пашы. Не выглядела яна бацьку на далёкіх дарогах, не дачакалася яго запозненага стуку ў акно. Паглядзіць на фота і — быццам скрозь лёгкую смугу паўстае дарагое аблічча. І ці то памяць захавала асобныя драбніцы, ці частыя расказы маці нагадваюць і бацькоўскую ўсмешку, і яго голас. Пасталеўшая не па гадах, рана яна спазнала, як трымаць серп і пілу, касу і тапор. Прыбязжыць са школы — кнігі на стол, а сама — за справу. Ці не тады ўпершыню прыйшло да яе адчуванне часу, адчуванне, што кожнай хвілінай трэба даражыць, каб паспець усюды.

Але што — хатняя работа. У народзе гавораць: адзін з'еш хоць вала — адна хвала. Іншая справа ў грамадзе: там і песня гучыць веселей, і жартам душу адвядзеш, і клопаты, якімі б цяжкімі яны не здаваліся, не

так гнятуць. Выйдуць, бывала, дзяўчаты і маладзіцы на сенакос, раздолле — во! Мёдам пахне маладое сена, чмялі растрывожаныя сярдзіта гудуць, белай мяцеліцай носяцца матылі. Не хацеў бы, дык сама рука цягнецца, каб большы вал каціўся пад граблямі. Не заўважыш, як касынка саб'ецца на плечы, а паднясеш коўш да засмяглых губ — хмурынкі белыя ў ім плывуць, бяздоннае неба гойдаецца, і калодзежная вада здасца настоеным на антонаўках смачным бярозавікам. Вымахаеш стог за дзень — ажно месяц чапляецца за яго рога.

А вечары летнія! Як жар, гарыць шырокая зара на неба-схіле. Туман сырадоём разліваецца па лагчынах. І дарогі, і паветра, і рукі пахнуць прывяўшымі мядовымі краскамі. Нездзе ўдалечыні замірае дзявочы напеў. Упэўнена, нібы адчуваючы сваю важнасць, ідуць каровы па сярэдзіне вуліцы. І па тым, як спяшаецца тая ці іншая дадому, можна меркаваць, што ў яе за гаспадыня. Вунь адна, мінуўшы вароты, убілася ў суседскія грады. Другая, абнюхаўшы пустую кармушку, пакрыўджана рыкае. А сустрэнь яе добрым кошыкам малачаю — супакоіцца, стаіць лагодна, пакуль не падойш. Колькі разоў, калі маці

чым-небудзь забавіцца, Паша схопіць акрайчык хлеба ў руку і — на двор. Аддасць Падласцы, і вось ужо тугі струмень шыпіць у даёны. Карова — разумная жывёла, яна разумее людскую ласку.

Часта задумвалася Паша летнімі вечарамі аб сваім будучым. І неяк выходзіла, што нельга пакінуць родную вёску. Яна была пераканана, што нідзе не бывае такіх празрыстых раніц, нідзе так звонка не заліваюцца жаўранкі, нідзе так весела і гулка не праходзяць чэрвеньскія навалніцы. А поле! Паглядзіш удалеч, а яно ляніва гойдаецца, быццам лічыць буйное калоссе. Што ж гаварыць пра людзей, з якімі прайшло яе маленства, пра людзей, з якімі яна зведала пякучасць першых працоўных мазалёў. Мала было дужых рук. У многіх сем'ях не далічваліся хто бацькі, хто брата, хто — таго і другога разам. Усплывала ў памяці карціна касьбы, калі адзін дзядзька,

ужо ў сказаў

— М на сваі толк і ня ты больша ках...

Сіла

Ці не так: таё рукі. Ці неўцы. жытак, валі іх сасонка труну, каб усё на пакі за тых ра ўпак даны, п лягчэйш наму в месца

Скончына па Шэсць яшчэ ту слабым жывёла пала, дрэнна, дужа ст вочае с Як жа т целях с дам, са цельстві тут — н туцца. І ведае я зямля — добра і пакуль нялёгка сока: ж родзіста І ўсё-та ву з тоі многага

Спача чылі па ёй хаце сапраўд І праз і мацавал мякка Мала та ярка гл незадоў перадац іх: дала мукі ад клопату куль вы ставіла. на, але днём, м ляцца, шэй і в у графі валіся п але зна зайздо ровы до перадава

Непры кія слов аднольк самыя,

ужо ў добрых гадах чалавек, сказаў ёй:

— Многа я сена заставаў на сваім вяку, дачушка. Знаю толк і ў траве, і ў касе. А сёння ты мяне апярэдзіла. Відаць, большая сіла цяпер у тваіх руках...

Сіла ў тваіх руках...

Ці не трэба разумець гэта так: табе, дзяўчына, і карты ў рукі. Цудоўныя людзі — акунёўцы. І вайна знішчала іх нажытак, і коні чужынцаў дратавалі іхнія засеўцы, і не адна сасонка пайшла на дачасную труну, а — сабраліся з духам, каб усё пачаць нанова. Сорамна пакінуць іх. Нават крыўдна за тых аднагодкаў, што, наско-ра ўпакаваўшы рукзакі і чамаданы, падаліся ў свет шукаць лягчэйшага хлеба. Што ж, вольнаму воля. Як кажуць, святое месца пуставаць не будзе.

Скончыўшы сямігодку, дзяўчына папрасілася на ферму. Шэсць год таму назад — тады яшчэ тут быў калгас — самым слабым участкам заставалася жывёлагадоўля. Кармоў не хапала, працадні аплачваліся дрэнна, і даяркі, вядома, не дужа стараліся. Не магло дзявочае сэрца мірыцца з гэтым. Як жа так? У іншых сельгасарцелях ставяць рэкорд за рэкордам, самыя высокія абавязальствы перавыконваюць, а тут — на табе! — у хвасце плятуцца. Няўжо там зямля бог ведае якая? Праўда, тутэйшая зямля — капрызная красуня: добра ля яе пахадзіць трэба, пакуль улашчыцца. Канешне, нялёгка адразу сегануць высока: жывёла мясцовая, не пародзістая і запушчана страшна. І ўсё-такі, калі ўзяцца за справу з толкам, можна дамагчыся многага.

Спачатку дзяўчыну прызначылі падменнай даяркай. Але ёй хацелася разгарнуцца паспраўднаму, самастойна. І праз некаторы час за ёй за-мацавалі групу кароў. Былі яны, мякка кажучы, знявечаныя. Мала таго, што папярэдняя даярка глядзела іх абы як, — незадоўга перад тым, як перадаць Пашы, яна абкарміла іх: дала пяцісутачную норму мукі адразу. Набралася з імі клопату маладая даярка, пакуль выхадзіла ды на ногі паставіла. Спачатку непрыкметна, але няўхільна, дзень за днём, малако пачало прыбаўляцца, а яе прозвішча ўсё вышэй і вышэй пасоўвалася ўверх у графіку надояў. Даяркі радаваліся поспеху сваёй сяброўкі, але знайшліся і такія, хто стаў зайздросціць: маўляў, у яе каровы добрыя, чаму ёй не быць перадавой.

Непрыемна было слухаць такія словы. Магчымасці ва ўсіх аднолькавыя — і кармы тыя ж самыя, і выпасы адны, і ў тым

самым кароўніку ўсе стаяць. Ясна, што не ўсе працуюць з любоўю. З-за гэтага і зайздрасць. Знайшліся і такія: падлівалі вадку ў малако, каб не вельмі апярэджвалі саперніцы. Не па-савецку гэта. Справа ўрэшце рэшт не ў тым, хто першым будзе, а ў тым, каб больш прадукцыі даць дзяржаве. І Паша аддала сваіх кароў самай адстаючай даярцы, а яе кароў узяла сабе, абавязавшыся ад кожнай надаць за год па тры тысячы літраў малака. Дзяўчына ведала, што сама доўгі час будзе ў матэрыяльным прайгрышы, бо даяркам налічваецца зарплата ў залежнасці ад надояў. Але гэта не засмуціла яе. Яна ведала, што любая карова, калі яе глядзець добра, намнога прыбавіць малака. Трэба было пераканаць у гэтым іншых. І яна старалася.

Уставала да ўзыходу сонца. Наскора паснедае і на ферму. Трэба і накарміць, і падаць, і пачысціць. Ды ці мала работы ля жывёлы і зімой, і летам. Вернецца дамоў познім вечарам — ног пад сабой не чую. Адно толькі радавала, што ўвачавідкі павесялелі, правіліся каровы. Здалёку пазнаюць сваю гаспадыню, на мянушкі адзываюцца. І вось у канцы пяцідзiesiąт дзевятага года падводзяцца вынікі. Цяпер усе маглі пераканацца, што дзяўчына не кідала слоў на ве-

цер — яна надаіла па тры тысячы дзвесце літраў малака ад кожнай з пятнаццаці кароў.

А ў сакавіку мінулага года Паша была ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Ад нечаканасці дзяўчына нават збянтэжылася. Ёй і ў галаву не магло прыйсці, што ў далёкай Маскве даведаюцца аб сціплай даярцы саўгаса «Гарадзішча» на Шклоўшчыне, і не толькі даведаюцца, але па заслугах ацэняць яе самаадданасць і працавітасць.

У такія хвіліны душэўнай узрушанасці ўсё здаецца магчымым. Нават будзённым рэчы афарбоўваюцца ў святочныя, вясёлкавыя колеры. Дзярзаць далей! І не ў адзіночку, а калектывам. Дамагчыся агульнага ўздыму.

Паша Васільева пабывала ў многіх калгасах і саўгасах Магілёўшчыны, прыглядалася, як арганізавана праца іншых даярак. І да яе прыежджалі многія. Усё гэта дапамагло ёй яшчэ лепш асвоіць сваю нялёгкую, але пачэсную прафесію. Яна прапанавала ўзяць шэфства над маладымі даяркамі. І калі на ферму прыйшла камсамолка Надзя Самуйлава, яна пільна сачыла за яе першымі крокамі, падказвала, раіла. Не дзіва, што такая практычная, дзелавая дапамога дала свае вынікі — Надзя стала выдатнай даяркай, нават апярэджвае сваю настаўніцу. Паша шчыра раду-

ецца поспеху сваёй сяброўкі. Яны разам выступілі ініцыятарамі спаборніцтва, падтрыманнага ўсімі, — штодзённа надойваць па пуду малака ад кожнай каровы...

Задумаўшыся, сядзіць даярка за сталом. Па цёмнай вуліцы гойсае вецер, кружыць снег. Хочацца марыць аб многім — і аб тым, што скоро зменіцца аблічча сяла, і аб тым, як утульна будзе ў хаце, калі пад столю загарыцца лямпачка Ільіча, і аб тым, што даўно наспела патрэба мець у саўгасе вясчэрнюю сярэдняю школу. Многія людзі хацелі б вуліца, але гэта пакуль што вельмі цяжка — чалавек цэлы дзень заняты. Асабліва даяркі. Па сутнасці яны працуюць у дзве змены. Паша сама мяркую стаць ветэрынарным урачом ці заатэхнікам. Цяпер ёй асабліва зразумела, што толькі ў дружбе з навукай можна правільна весці вялікую гаспадарку.

Непрыкметна для сябе яна палажыла рукі на беласнежны абрус — тонкія, зграбныя рукі. І не верыцца, што пра гэтыя рукі людзі гавораць:

— У руках яе сіла.

А ці толькі ў руках?

Можа, дакладней было б сказаць — у нястомным сэрцы, прагным да ўсяго сённяшняга, да ўсяго заўтрашняга — да камуністычнага.

Чалавек будучыні куюцца сёння — у будзённых справах, у будзённых клопатах, якія здаюцца нам звычайнымі, зразумелымі, а патамкаў будучы здзіўляць высокай рамантыкай.

Цяжэюць павекі, да вачэй падступае сон. Дзяўчына не скардзіцца на стомленасць, не любіць гаварыць пра цяжкасці. Адно, аб чым просіць яна маці, — разбудзіць у час, бо пасля добрай работы спіцца добра, як і любому чалавеку з гарачай душой і чыстым сумленнем.

А назаўтра раніцай маўклівая вуліца пачуе знаёмыя гаспадарскія крокі. І пакуль зоймецца зімняя халодная зара, Паша паспее напрацавацца і, выйшаўшы падыхаць марозным паветрам, заглядзіцца туды, адкуль гоніць зіма сваіх беларыных коней. Хто зведаў таемніцы дзявочай душы? Можа, і ёй пачуецца нешта роднае ў тых вясельных залівістых звонках, што сярэбранымі шарыкамі коцяцца з-за небасхілу. Паша задумалася аб нечым сваім і не чую, як конюх, што стаіць непадалёку, гаворыць паважна і раздумліва:

— Што ж, Паша з любой работай справіцца. От і ведаюць яе ўсе, і — імя яе ў пашане. Добрае імя — той самы ордэн...

Добрае імя...

Саўгас «Гарадзішча» Шклоўскага раёна.

Мікола ВОРАНАЎ

ДАЯРКА

Пяцітысячніцы Ользе Сямёнаўне Дзерваед, якая ў сацыялістычным спаборніцтве сярод даярак Аршанскага раёна трымае першае месца.

Спынілася каля малакамера.
Румянцам твар, чуць стомлены, гарыць.
— Ну, вось, а вы смяяліся: не верым,
што можна больш пуда надаць.

Бялёсай марляй пена ўзнялася,
Запахла свежым парным малаком.
І ў бітон з даёнкі палілася
Даяркі радасць звонкім ручаём.

Прыпомнілася ў гэты міг, як вочы
Зліпаліся [ёй не да сну было],
Калі ў кутку чырвоным дапаўночы
З брашураю сядзела за сталом.

Растуць надой лічбамі у зводках.
Няма працоўным поспехам мяжы,
Даярка — радавая сямігодкі
Заўсёды на пярэднім рубяжы.

Саўгас «Межава».

Аспірантка Зінаіда Роўба на кансультацыі ў Марыі Андрэеўны Жыдовіч (злева).

ДОКТАР НАВУК

Алена ВАСІЛЕВІЧ

ЯК быццам і не было гэтых 15 год, як быццам і не кра-нуўся тваіх скроняў зазімак — ходзіш па ўніверсітэцкіх калідорах, хвалюешся чужым хваляваннем, ліхаманкава перагортваеш у думках зачытаныя канспекты... І зноў ты малады, бесклапотны — зноў ты студэнт! Зноў у цябе сесія, білеты, экзамены...

Марыя Андрэеўна Жыдовіч — мая настаўніца па ўніверсітэту. У мяне заданне — напісаць пра яе ў часопіс. І не дзіва таму, што хваляванне мае сёння не меншае, чым яно было тады, калі 15 гадоў назад у дні экзаменацыйнай сесіі, вось гэтак, як сённяшнія хлопцы і дзяўчаты, трэсліся мы пад дзвярыма і кожнага свайго таварыша сустракалі адным толькі пытаннем: «Ну што?! Ну як? Не рэжа?!»

Праўда, сесія сёння ідзе ў другіх. Другія сёння выцягваюць білеты і хвалююцца... Аднак у мяне таксама экзамен. А што, як «адправіць» мяне з маёй пісанінай Марыя Андрэеўна... «Эх, дзяўчына, дзяўчына, — скажа яна, як і 15 гадоў назад, — і чаму цябе толькі вучылі столькі гадоў?..»

Скажа без злосці, шкадуючы, а табе ад гора хоць на свеце не жыві!

...Вось такой надзіва проста і сардэчнай стрэлася яна з намі, гарапашнікамі-студэнтамі цяжкіх ваенных гадоў, на Сходні, пад Масквой, а потым і ў Мінску. Мы тады насілі юнраўскія абноскі, у такіх жа «строях» хадзіла і Марыя Андрэеўна. Мы грукалі ў басаножках на «драўляным хаду» — такі ж абутак быў і ў яе. Радзілі і цясней звязвалі тады нас, студэнтаў, і нашых выкладчыкаў нашы працоўныя суботнікі і нядзельнікі. З ламамі і лапатамі ў руках — усе разам дапамагалі мы тады ўзняцца з руін і попелу нашаму Мінску. Разам мерзлі ў няпаленых аўдыторыях. І ўсе мы тады — і выкладчыкі і студэнты — ой, як добра ведалі кошт і талерцы гарачага варыва і скібцы пахучага чорнага хлеба!

Тыя часы даўно мінуліся — і добра што мінуліся.

4 Адбудаваўся, яшчэ шырэй размахнуўся і быццам памаладзеў наш Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

імя Леніна. «Выраслі» і нашы настаўнікі і іх вучні. Кандыдаты сталі дактарамі, у дактароў «на-

расло» сваіх кандыдатаў...

Марыя Андрэеўна Жыдовіч цяпер (адзіная ў Беларусі!) — доктар мовазнаўчых навук. Ва ўніверсітэт прыйшла яна ў 1943 годзе. Прыйшла кандыдатам навук. Да гэтага навуковага звання яна рыхтавалася ў далёкім Свядлоўску. Туды закінуў лёс яе ў першыя месяцы вайны. Уласна кажучы, у Свядлоўску была напісана ўжо другая дысертацыя. Першую дысертацыю Марыя Андрэеўна скончыла ў Мінску ў чэрвені 1941 года, перад самай вайной.

Вайна... Загінула не толькі дысертацыя. З вайны не вярнуўся і муж Марыі Андрэеўны. Як пайшоў на апошні дзяржаўны экзамен, так і не стрэліся болей. Дамовіліся стрэцца ў лесе. І ён пайшоў па Марілёўскаму шасэ (у Дукору, да радні, завезлі яны на лета дачку сваю), а яна пайшла даганяць яго па шасэ Маскоўскаму...

...З дачкою Іначкай Марыя Андрэеўна стрэлася, калі ўжо вярнулася з універсітэтам у Мінск, у жніўні 1944 года. Яе маленькая дачка была партызанкай. Усё ліхалецце фашысцкай няволі перажыла яна разам з дзядзькам, дзедам і бабай у лесе.

У Мінску, у паўразбураным доме, Марыі Андрэеўне далі пакойчык. Забрала яна тады з вёскі, ад бацькоў дачку і, як і тысячы жанчын-удоў, пачала адбудоўваць сваё разбуранае жыццё.

І падобна таму, як на пажарышчы прабіваецца жывая трапяткая траўка, гэтак жа пераможна і няўхільна прабівалася і станаўлася на ногі жыццё на нашай пасляваеннай, спаленай і зруйнаванай беларускай зямлі...

БДУ сёння — гэта дасканалая, па апошняму слову навукі кузня даследчых і навуковых кадраў.

Універсітэт налічвае 8 факультэтаў. Тут навучаецца 7000 студэнтаў. Вядзецца велізарная навуковая работа з аспірантамі.

Як мовазнаўца, Марыя Андрэеўна мае справу з філолагамі. І тут не толькі лекцыі студэнтам. Тут

вялікая даследчая работа па збіранню і вывучэнню беларускіх гаворак, тут складанне слоўнікаў абласных гутарак. А зараз моваведы ўніверсітэта заняты вывучэннем і складаннем слоўніка гаворкі Янкі Купалы (па тых мясцінах, дзе ён жыў).

Сама Марыя Андрэеўна зараз піша кнігу па гісторыі беларускай мовы. Аднак найбольш складаным і адказным, прынамсі так лічыць сама Марыя Андрэеўна, для яе з'яўляецца падрыхтоўка і кіраўніцтва работай маладых (будучых яшчэ!) вучоных.

— Аспіранты «паядаюць» у мяне ўвесь час, — жартуе Марыя Андрэеўна.

І гэта праўда. Чалавек працуе, шукае, каб сказаць сваё слова ў навучы, каб узбагаціць яе і асвятліць шлях тым, хто будзе ісці ў навуку следам за ім. І каб узняцца да ззяючых вяршыняў навукі, трэба паспрабаваць усяго: і камяністых сцежак і цярняў... І як патрэбна чалавеку на гэтай нялёгкай дарозе і таварыская рука падтрымкі, і шчырае слова дапамогі, і добры сардэчны позірк разумення!

А даць усё гэта другому здольны толькі той, хто сам прайшоў па гэтаму высакароднаму нялёгкаму шляху.

Ой, нялёгка! Ой, нялёгка і шлях і хлеб!

Марыя Андрэеўна не любіць, і не ўмее многа гаварыць пра сябе, пра сваё жыццё, пра сваю працу... Куды ахвотней гаворыць яна пра сваіх вучняў — маладых вучоных, якія, адчуваецца, таксама нямала «пераелі» яе часу... Але як і ўсякі сапраўдны настаўнік, яна не думае пра сябе. Ёй прыемна, яна гарыцца, што вось Леў Шакун і Дуся Мяцельская

выкладаюць ужо самі ва ўніверсітэце і самі ўжо маюць свае навуковыя працы, што Лена Юрэвіч і Аркадзь Наркевіч — яе нядаўнія аспіранты — цяпер ужо таксама кандыдаты і працуюць у Акадэміі навук. Што Тацяна Сцяжковіч — ужо загадчык кафедры мовы ў Гродзенскім педінстытуте. Што падрыхтаваліся і ў гэтым годзе будуць абараняць кандыдацкія дысертацыі Эвеліна Блінава, Ірына Шчарбакова і Міхась Сыраваш.

А цяпер у яе яшчэ пяць аспірантаў. Спраў і клопатаў з імі хапае. Хочацца ж, каб кожны «абараніўся» і не абы як, а добра «абараніўся»!

...Аднак якім бы ты вучоным ці доктарам не была, і не толькі доктарам, а і сакратаром партбюро факультэта, але калі ў цябе дома поўзае і набівае гузакі чалавек, якому няма яшчэ і года, — тут ты ўжо забываеш і пра свае вучоныя «ступені» і пра свае пасады... Тут ты ўсяго толькі звычайная бабуля! Без меры добрая, без меры клапатлівая, без меры пужлівая... Як быццам нехта некалі гэтак песціў цябе самую, дачку вясковага бедняка, як быццам быў час у твае маці-сялянкі гэтак турбавацца і пужацца за цябе. А вырасла ж! І як мільёны такіх, як ты, сялянскіх дачок і сыноў, знайшла сваю дарогу, сваю долю, сваё пачэснае і сумленнае месца ў жыцці.

Вырасце і ён, твой унук, вырастуць яны ўсе, што сёння яшчэ толькі хадзіць вучацца, і ўсе знойдуць сваю дарогу і сваё шчасце ў жыцці.

Знойдуць, бо ў такі час і ў такой краіне ўсе мы жывём...

Шчодрая душа

Вера ПАЛТАРАН

ВЕЛІЗАРНЫ цэх увесь заліты сонцам. Яго праменні купаюцца ў рознакаляровых патоках тканіны, якія сплываюць і сплываюць са станкоў.

Мерна ляскаюць шырознае набіліцы-батаны, дробна перастукваюцца сталёвыя рамізы-ніты, як маленькія ракеты, носяцца ў невідочным палёце па сваёй ніцяной арбіце імклівыя чаўнакі.

З адных станкоў сплывае блакіт, з другіх нібы льецца расплаўленае золата, а вунь адтуль, з самага канца цэха, праменіцца вясёлая, радасная чырвань.

Раптам, нібы кропля, выпырснула з гэтай чырвонай, вогненнай плыні і праляцела ля вокан: гэта праплыла між высокіх станкоў чырвоная хусцінка ткачы.

На імгненне каляровая плынь тканіны на адной з машын спыняецца: у чаўнаку няма пражы. Ткачыха ў чырвонай хусцінцы — як тут і была: яна спрытна, у момант мяняе патрон, нейкім няўлоўным, імгненным рухам, які нельга згледзець вокам, прапускае між далоняў канцы ніткі і яны — як зрастаюцца. Чаўнок, мільгнуўшы ў ніцяной гусцечы асновы, шчыльна становіцца на сваё месца.

У вольныя часіны сяброўкі любяць пабыць разам.
На здымку: (злева направа) Ніна Кошалева, Вера Саламаха, Рыта Ягорава, Валя Баршчэўская, Надзея Фралова, Каця Кавалёва, Лена Талейка.
Фота П. Нікіціна.

І зноў плыве, навіваючыся на рулон, тканіна. А ткачыха — ужо ля другога станка. Гэтак жа спрытна і лёгка спраўляецца і з ім і, глядзіш, — яе чырвоная хусцінка цвіце макам ужо ля трэцяга станка.

Нарэшце машынам зададзена работа, і пакуль яны з ёю спраўляюцца, трэба назапасіць пражы. Са скрыні, што стаіць ля акна, ткачыха набірае бярэмак патронаў і нанізвае іх на металічныя шпількі ўверсе станкоў. Калі прыйдзе час мяняць іх у чаўнаках, то вось яны, пад рукамі.

Нанізваючы патроны, ткачыха кінула вокам на аснову і ў момант спыніла станок. Па слаба нацягнутай нітцы яна адразу пазнала, што нітка — парвалася. Калі недагледзець і не звязаць яе, атрымаецца блізна — рэдкая, незатканая палоска, якая нагадвае спушчанае вочка ў панчосе. Тканіну з такім дэфектам запісваюць у брак, бо хто ж з пакупнікоў захоча насіць паліто, касцюм або сукенку, у якіх на спіне ці на рукаве будуць такія «спушчаныя вочкі»!

Спрытныя пальцы ткачыхі замільгалі між асновы. Калі яна ло-

віць нітку — не згледзіш, толькі вось ужо яе рукі хутка і ўпэўнена вядуць нітку праз сталёвае вушка нітоў да самага таго месца, дзе яна парвалася.

Праз момант ужо зноў ляскаюць набіліцы — раз, другі... пяты... сёмы. Ткачыха асцярожна адрывае хвосцік ніткі, і цяпер не пазнаеш, дзе тут гэтая нітка рвалася. Можна толькі падзівіцца, як гэта спрытна і хутка зроблена.

Хто ж гэтая жанчына з такімі ўмелымі, нястомнымі рукамі?

Варвара Міхайлаўна Саламаха, або проста Вара, як яе любоўна называюць у брыгадзе, чалавек вядомы на Мінскім тонкасуконным камбінаце. У ткацкім, прадзільным, аддзелачным і іншых цэхах добра ведаюць адну з лепшых працаўніц свайго прадпрыемства, актыўную грамадскую работніцу і харошага, сціплага, нягледзячы на сваю вядомасць, чалавека — Вару Саламаху. Нават у прахадной вам заўсёды скажучь: Вара яшчэ на абедзе ці прайшла ўжо ў цэх. А ў шумлівай мітусні, якая заўсёды пануе ў прахадной, можна прыкмеціць толькі таго чалавека, якога неяк асабліва вылучаеш сярод усіх, якога вельмі паважаеш і любіш.

Спакон веку людзі больш за ўсё цанілі ў чалавеку яго працавітасць. Не адна казка складзена пра Мар'ю-працаўніцу, якая за адну ноч заснавала і выткала кросны. Пра сённяшніх Мар'яў-працаўніц раскажваецца не ў казках, а на старонках газет і часопісаў. І твораць яны свае цуды не ў нейкім невядомым «некаторым царстве», а ў нас на вачах. І ад гэтага яны становяцца для нас толькі больш блізкімі і зразумелымі; ад гэтага толькі яскравей паўстае перад намі веліч іх працы.

Узяць хаця б тую ж Вару Саламаху. У цэху многа ткачых, і станкі ва ўсіх аднолькавыя, але далёка не з усіх гэтых станкоў выходзіць тканіна такой якасці, як з Варыных. А ў Вары так і павялося: напіша яна на тканіне сваё прозвішча і нумар машыны — і пайшла яе работа, мінаючы ўсякую там тэхнічную разбракоўку, проста ў аддзелачны цэх. Кантралёрам у Вары служыць яе высокае сумленне — сумленне камуніста.

Вара — троечніца. Каб пасля ўсяго сказанага гэтае слова не гучала дзіўна, удакладнім: тут, на камбінаце, яно мае свой сэнс і гучыць як пахвала. Троечніцай называюць ткачыху, якая працуе на трох станках. Такіх — нямнога: пераважная большасць ткачых працуе на двух.

6 Два станкі стаяць адзін супраць другога, і ткачысе не трэба адлу-

чацца ад іх: тут усё пад рукамі, толькі паварочвайся ад аднаго да другога. Трэці ж станок хоць і стаіць у адным радзе з гэтымі двума, але крыху воддаць ад іх. Яго цяжэй дапільнаваць, каб у час заправіць чаўнок, ці звязаць парваную нітку. Да яго добра набегашся за змену.

Галоўнае для ткачыхі гэта не хуткасць работы станка, — яна заўсёды аднолькавая, а спрактыкаванасць, увішнасць яе самое. Гэта не тое, што, скажам, у токара: ён можа пусціць свой разец на высокіх абаротах, і справа ў яго пойдзе хутчэй. Каб спарней справа пайшла ў ткачыхі, яна сама павінна паварочвацца хутчэй. Чым менш будзе ісці ў яе часу на перамену чаўнака і на ліквідацыю абрываў ніткі, тым больш метраў тканіны натчэ яна за змену.

Варта паглядзець, як ухаджваецца ля сваіх станкоў Вара. Прыёмы работы ў яе выключна правільныя. Майстар цэха Еўдакія Іванаўна Лапацік і загадчык ткацкай вытворчасці Валянціна Сямёнаўна Літвіна не нахваляцца яе спрытам і ўмельствам. Яно і не дзіва: у Вары за плячыма — тэкстыльны тэхнікум, дзе можна было навучыцца гэтым прыёмам. У Варынай рабоце здзіўляе другое: выключная натхнёнасць, нават нейкая нястрымная радасць, якая прасвечвае ў кожным руху. Вось ужо хто сапраўды працуе са смакам, — дык гэта Вара. А гэта ідзе не столькі ад навукі, колькі ад шчодрай, адданай нашай вялікай справе Варынай душы. Вось адкуль бярэцца тая высокая выпрацоўка, за якую хваляць Вару Саламаху.

Вара не толькі ў сябе ўсё дагледзіць і дапільнуе, — яна яшчэ паспее падскочыць да сваёй суседкі па станку Каці Кавалёвай, калі ў той бывае няўпраўка. І Каця часта запраўляе чаўнакі ў Варыных станках. Не толькі Вара з Кацяй — усе ткачыхі з брыгады Васіля Трыгубкі жывуць між сабою ў вялікай згодзе і дружбе. Ладзіцца работа — яны цераз пралёт задаволена пераглядаюцца і ўсміхаюцца адна адной: маўляў, усё ідзе як след. Не ладзіцца — кінуцца адна да аднае на дапамогу.

Хоць і рэдка, але і тут здараецца часам, што ў каго-небудзь з ткачых праскочыць брак. Ці то аснова трапіцца слабая, і ніткі рвуцца так, што ледзь паспяваеш іх звязаць, ці машына разладзіцца, ці ўжо гэта ўсё так прымільгаецца ў вачах, але часам ткачыха і не заўважыць, як пачынае ткацца няроўнае сураўё. Такі няроўна вытканы кавалак не выражаш з усяго кавалка тканіны і не вы-

кінеш; тут ёсць толькі адна рада — разаткаць яго назад.

Нудная, марудная гэта работа. Адной ткачысе яе хапіла б на паўзмены, а то і больш; калі ж за яе ўзяцца ўсім васьмі чалавекам, то падасца яна вельмі хутка. І вось Вара першая, а за ёю навывперадкі і ўсе ткачыхі ідуць на выручку таму, хто трапіў у бяду. І не адыдуцца, не адступяцца ад злашчаснага станка, пакуль не давядуць усё да ладу. Не важна, што за патрачаны час нікому з іх не будзе налічана ні капейкі. Затое яны выручылі з бяды сваю сяброўку. А дружба — яна ж не разменьваецца на капейкі.

У кожным вялікім ці маленькім калектыве ёсць свой завадатар, важак. Гэта чалавек, якога ўсе паважаюць, любяць, да слова якога заўсёды прыслухоўваюцца. У брыгадзе Васіля Трыгубкі такім завадатарам з'яўляецца Вара Саламаха. Скажа Вара, што трэба памірыць Кацю Кавалёву з Валяй Баршчэўскай, якія пасердзіліся з-за нейкага глупства, — і ткачыхі ўсе разам міраць Кацю з Валяй. А потым не нарадуецца: гэта ж так добра, калі ніхто ні на кога не сярдуе. Напомніць Вара, што сёння суботнік на камбінаце, — трэба хутчэй дабудаваць новы цэх, — і ўсе ідуць за ёю на суботнік.

Па даручэнню партыйнага бюро Вара адказвае за агітацыйна-масавую работу ў сваім цэху. Можна і ёсць такія людзі, для якіх гэтая работа з'яўляецца толькі нагрукі. Для Вары ж гэта жывая, цікавая справа, у якую яна ўкладвае ўсю душу. У Варыным пакоі на этажэрцы акуратна складзены газеты. Ніводная з іх не пакладзена сюды непрачытанай. Перш чым раздаць агітатарам кнігі і брашур, Вара прынясе іх дадому і ўважліва прагледзіць або прачытае сама. І з кожным днём усё больш і больш прыбаўляецца ў яе ведаў, з кожным днём усё шырэй раскрываецца перад яе вачыма свет. Дык скажыце ж цяпер: грамадская гэта справа ці асабістая? Грамадская, канешне, і разам з тым — глыбока асабістая, бо багацце чалавечай душы — гэта ж і найвялікшае грамадскае багацце.

Кожную суботу ў канцы рабочага дня Вара спяшаецца ў яслі па сваю маленькую разумніцу Людачку. Выхадны дзень Людачка праводзіць з мамай і татам. На цэлы дзень ім хапае яе шчэбету. А пад вечар мама з дачкою пабяруцца за рукі і доўга гуляюць па вуліцы. Людачка сваімі маленькімі ножкамі старанна прымерваецца да маміных крокаў, а мама, слухаючы яе шчэбет, адчувае, як у яе душу льецца пяшчотнае, роднае цяпло маленькай Людачынай рукі.

ПЕРАД Новым годам малады архітэктар Андрэй Пяшэвіч атрымаў кватэру ў доме, збудаваным паводле яго праекта.

Кватэрка невялікая, з двух утульных пакояў, кухні з газам, са смеццеравадам, ваннай і наогул з усімі выгодамі. Андрэй абставіў пакой новай недарагой мэбляй. Заставалася прывесці сюды маладую гаспадыню і распачаць новае жыццё.

Аб гэтым марыў малады архітэктар, сядзячы ў мяккім крэсле ў апошнія гадзіны старога года. Ён стараўся ўявіць сабе, як заззяюць яе блакітныя вочы, калі яна пераступіць парог такога памяшкання.

— Няўжо гэта тая кватэра, якую я бачыла на ватманаўскай паперы ў праекце? — здзівіцца дзяўчына.

— Тая, каханая, тая...

Калі Андрэй гнуўся над праектам у цесным пакойчыку інтэрната, ён і не спадзяваўся, што будзе жыць у гэтым доме, але рабіў усё так, як для сябе. Яна яму дапамагала.

— А вось гэтая шафа ў сцяне зроблена па тваёй парадзе, — скажа Андрэй.

Яна, будучая гаспадыня гэтых утульных пакояў, куханькі з газам і наогул усёй кватэры, — Надзейка! Прозвішча яе не трэба называць: усё роўна заўтра, у першы дзень Новага года Надзейка стане Пяшэвіч. Дзяўчына гэтая працуе на камвольным камбінаце. Андрэй лічыць, што Надзейка самая прыгожая з дзяўчат, якія там працуюць.

Надзейка не ведае нічога: ні пра атрыманне кватэры, ні пра абсталяванне яе, ні пра тое, што сёння Андрэй скажа ёй пра свае планы і намеры. Гэта — сюрпрыз. Яна нават не чакае Андрэя сёння ў гасці. Ён жа ў камандзіроўцы. Казаў, прыедзе пасля Новага года. І гэта таксама яго сюрпрыз.

А Андрэй прыедзе сёння. Скажа аб усім Надзейцы. Яны пойдучь да бацькоў, парадуюць іх:

— З Новага года мы пачынаем з Надзейкай новае жыццё. Будзем спраўляць вяселле і наваселле.

Бацька Надзейкі — стары майстар Радзіён Пятровіч пакруціць з задавальненнем вус, гляне мнагазначна на жонку: маўляў, бачыш, Ганулька, я табе казаў — Андрэй сумленны хлапец, а ты баялася. Усё твае прыкметы...

А Ганна Язэпаўна, стрымліваючы радасць за сваю дачку, скажа:

— Будзьце шчаслівы, дзеткі, жывіце ў міры і згодзе.

Згуляем вяселле і наваселле. А потым купім дыван, праз год па ім будзе поўзаць малы, гэтакі таўстапузік. А мы вось тут будзем сядзець з Надзейкай і любаватца ім.

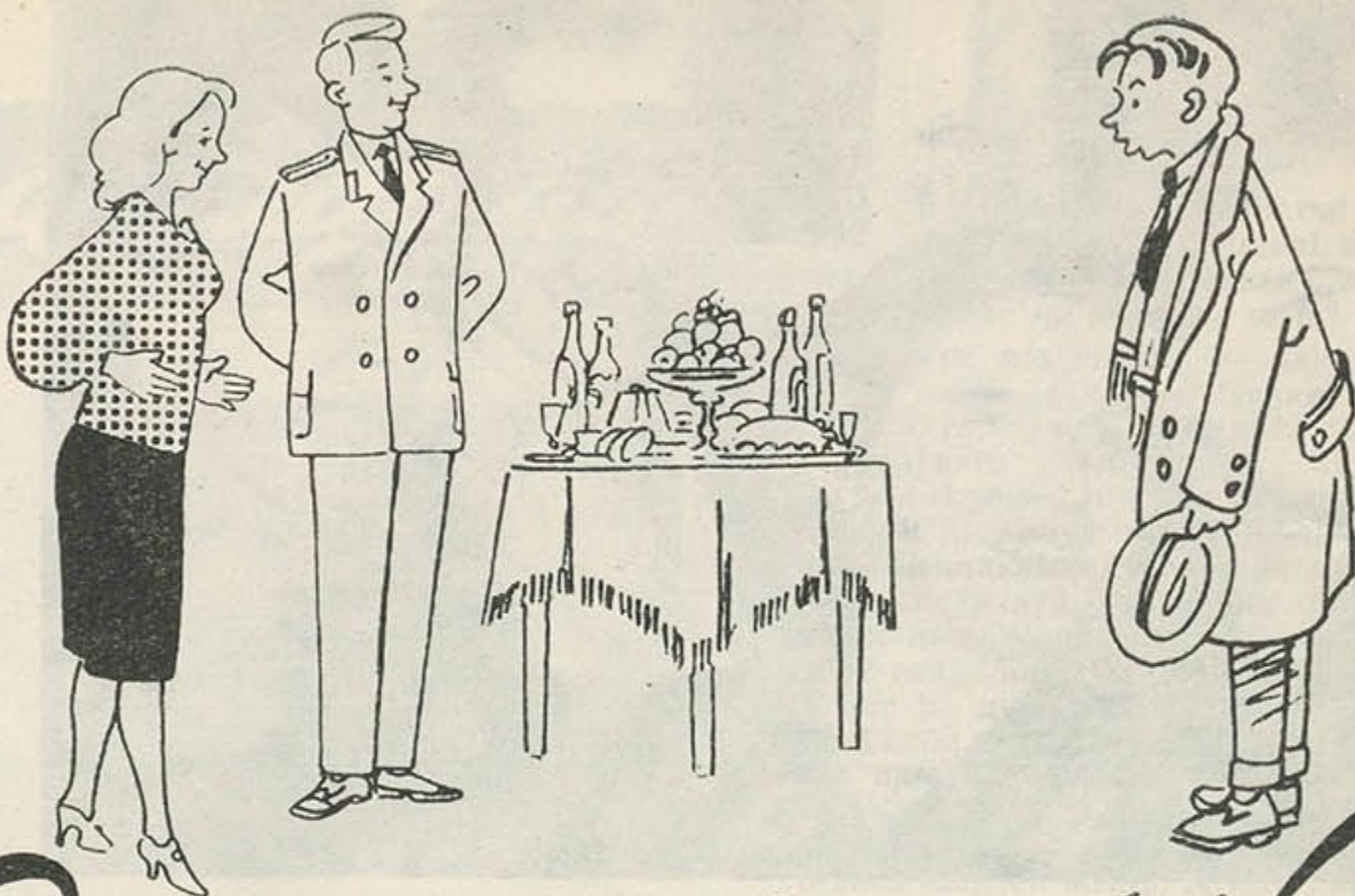
Андрэя так расчулілі мары аб будучым сямейным жыцці, што ён ледзь не спаткаў Новы год у сваёй неабжытай кватэры. Ён апануўся і выбег на вуліцу.

— Вось каб толькі Надзейка была дома, — думаў Андрэй, выходзячы з тралейбуса, — а што, калі яна пайшла на бал?

... Яго сустрэлі воклічамі:

— Андрэй, вось малайчына!

— Ганулька, яшчэ адну талерку і кі-

Сюрпрыз

Леанід ПРОКША

Мал. М. Гурло

лішак, — сказаў Радзіён Пятровіч жонцы.

Усе сядзелі за сталом. Толькі Надзейка стаяла ля ёлкі з маладым прыгожым лейтэнантам, занятая вельмі цікавай гутаркай. Убачыўшы Андрэя, яна пачырванела, вочы яе заблішчэлі.

— Ой, ты ж у камандзіроўцы, — сказала Надзейка і яшчэ больш пачырванела.

А маці, дык тая чамусьці зблелала, штосьці буркнула ў адказ на прывітанне Андрэя і просьбу мужа і выйшла з пакоя.

«Вось табе і сюрпрыз, — падумаў Андрэй, — што гэта ўсё значыць? Можа іх спалохаў мой нечаканы прыход?»

Ганна Язэпаўна сапраўды зблелала нездарма. Яна спалохалася. Запыхаўшыся, гаспадыня ўбегла ў пакой суседкі:

— Ратуйце, дарагая Кацярына Антонаўна. Трынаццаты госць. Чортаў тузін за навагоднім сталом.

— А-а, дрэнная прыкмета.

— Дрэнная, вельмі дрэнная.

— А я тут пры чым? Вы маглі б запрасіць мяне і раней, — пакрыўдзілася суседка.

— Я ж хацела запрасіць, але нечакана пляменнік з'явіўся. Не жахацеў у цягніку сустракаць Новы год. Ён у Берліне служыць, ехаў з водпуску, вырашыў спыніцца ў Мінску і зайсці да цёткі. Падлічыла я, — атрымліваецца трынаццаты. Не запрасіла. А цяпер, зноў трынаццаты, вы прабачце ўжо.

— Што мне ваша прабачэнне? Буду я сядзець, пакуль усё гасці разыдуцца, я ведаю — гэтая гісторыя да раніцы. Вы ж не адпусціце мяне раней, каб не засталося трынаццаты.

— Калі ласка, Кацярына Антонаўна, не адмоўце. Я напаяла пірагоў, — працягвала ўпрошваць Ганна Язэпаўна, ведаючы, што суседка ласая на пірагі.

— Вось я гэтага і баюся. Вы ўмеце пачы пірагі. Яшчэ аб'ёмся, спаць буду дрэнна.

— Ну, не жартуйце. Калі дачка на вы-

данні і баішся, каб часам якая з «конскім хвостом» не адбіла добрага хлапца, не да жартаў. Дык прашу вас, Кацярына Антонаўна.

— І не прасіце, і не маліце. Трэба было раней думаць. Я жанчына гордая. Як гэта я зайду, гасці сядзяць за сталом, будуць глядзець і думаць: грамаадвод прыйшоў, ад бед забабоннай гаспадыні.

— Ты тут? — пачуўся за дзвярыма голас Радзіёна Пятровіча, — Дазвольце...

— Уваходзьце, калі ласка, — сказала Кацярына Антонаўна.

— Што ты тут робіш? — накінуўся на жонку, уваходзячы, Радзіён Пятровіч. — Такі момант. Ён спраўляе і вяселле, і наваселле. Жэніцца.

— Хто? — перапугалася жонка.

— Вядома хто, Андрэй.

— Андрэй? З кім?

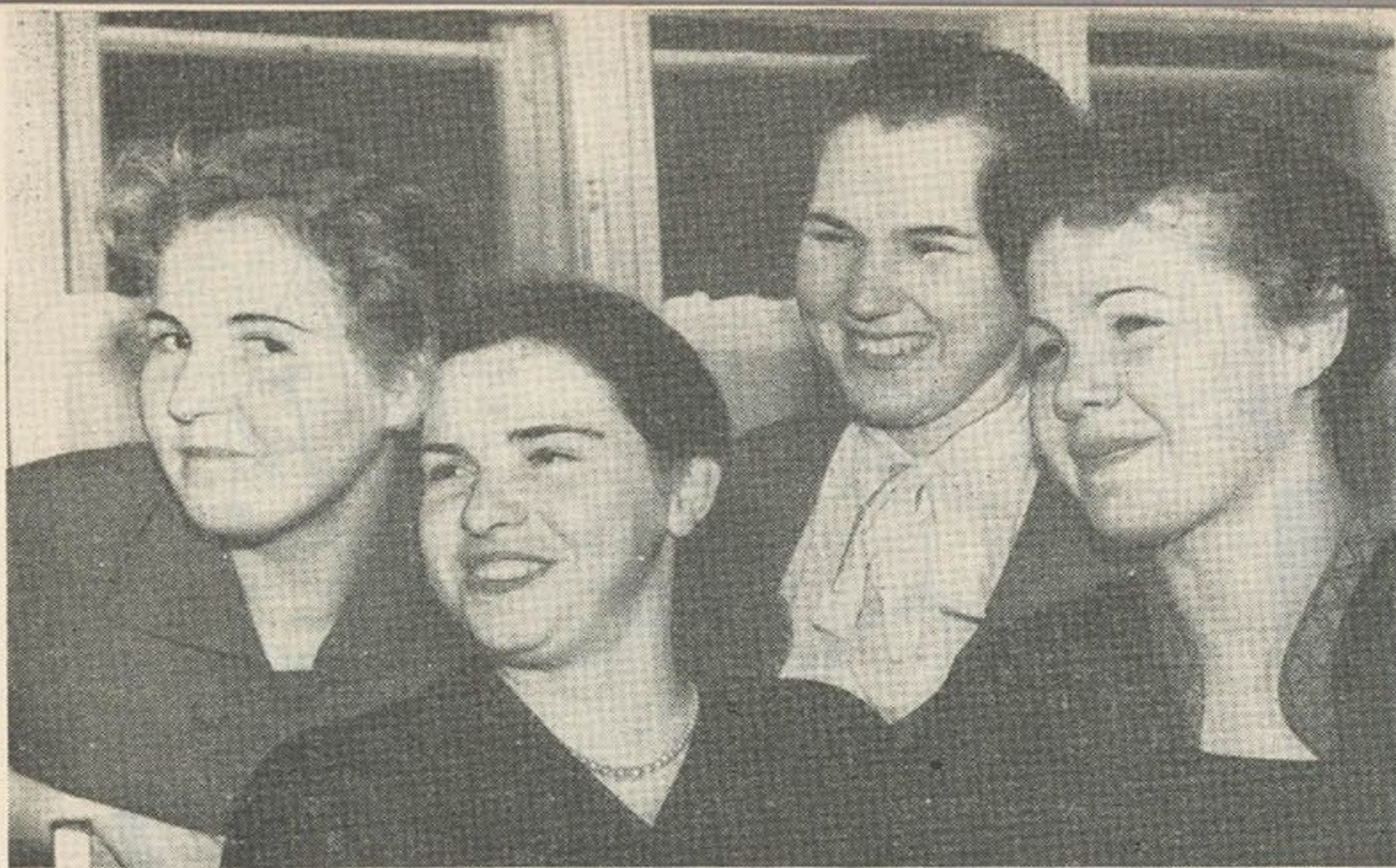
— З кім, з кім? З Надзейкай. Яны чакаюць нашай згоды. Хадзем.

— Што ты кажаш? — узрадалася жонка і, ухапіўшы мужа за вусы, моцна цмокнула яго ў губы.

— Ну, добра, я згодна, — сказала суседка, — пайду ўжо. Няхай не будзе таго чортавага тузіна.

— Як сабе хочаце, — адказала Ганна Язэпаўна. — Цяпер я веру толькі ў добрыя прыкметы.

Гэтыя маладыя работніцы жывуць у адным пакоі інтэрната будаўнікоў № 3 і ўсе жыццёвыя пытанні вырашаюць сумесна, па-сяброўску.
У першым радзе (злева направа): рознарабочая Паліна Глазунова і тынкоўшчыца Марыя Лісюта. У другім радзе: рознарабочыя Валянціна Іванова і Ірына Кузьміна.

ВЯЧЭРНІ змрок ахутвае зямлю. Запальваюцца першыя зоркі на небе. Успыхваюць электрычныя агні ў дамах. Працоўны дзень закончан.

У праліўныя асеннія дажджы, у траскучыя маразы ты абавязкова спяшаешся дадому, няхай гэта кватэра ў новым доме, няхай гэта скромная старэнькая хатка, дзе чакае цябе сям'я.

Ну, а калі ты жывеш у інтэрнаце?! Усё роўна і ў гэтым выпадку ты гаворыш: «Я спяшаюся дадому». Ад гэтых слоў табе самому становіцца неяк цяплей, радасней. Інтэрнат — твой родны дом. Там чакаюць цябе таварышы па пакоі, з якімі можна падзяліць радасць і смутак, сесці з імі за агульны стол, на якім зусім па-дамашняму задымяцца кубкі з гарачым чаем.

...Закончыўся рабочы дзень на заводах, фабрыках, будоўлях і ўстановах Віцебска. Спяшаюцца людзі, пад нагамі скрыпіць снег, такі запознены ў гэтым годзе.

Пойдзем за гэтымі вясёлымі дзяўчатамі ў спячоўках. Вось яны спыняюцца ля пад'езду і знікаюць за дзвярыма. На шылдзе чытаем: «Інтэрнат № 3 будаўнічага трэста № 9».

Камендант інтэрната Ганна Якаўлеўна Курпаценкава перабірае беласнежную пасцельную бялізну ў маленькім пакойчыку. Заўважыўшы нас, яна спыняе свой занятак, моўчкі чакае, што скажучь раптоўныя наведвальнікі.

— Прабачце, што патурбавалі. Але ў вашым доме так ветліва свецяцца вокны, што немагчыма прайсці міма.

— Калі ласка. Заходзьце ў любы пакой, цяпер усе з работы прыйшлі. І тынкоўшчыкі, і плітачніцы, і рознарабочыя — усе адпачываюць.

Мы павольна праходзім уздоўж доўгага калідора па мяккай дывановай дарожцы, якая заглушае шум крокаў. Спыняемся ля добра афор-

Ткачыха Віцебскага дывановага камбіната Лідзія Дамброўская жыве з сяброўкай у адным з пакояў новага дома. У вольны час яна рыхтуецца да заняткаў: дзяўчына вучыцца ў 8-м класе вячэрняй школы.

мленай насценгазеты «За камуністычны быт». Чытаем адзін, другі артыкул.

Аднекуль з глыбіні калідора па-чуліся гукі мандаліны: напэўна, чалавек, які іграў на ёй, быў увесь у палоне задушэўнай мелодыі. Мы міжволі заслухаліся, і з дазволу дзяўчат увайшлі ў пакой. Маладая работніца Оля Хомчанка з захапленнем іграла на мандаліне і, здавалася, увесь свет, які акружаў яе ў гэтыя мінуты, быў напоўнены музыкай. Яе сяброўка Яніна Кундра расказала нам, што Оля займаецца ў струнным гуртку пры Палацы культуры будаўнікоў трэста № 9. Оля даўно палюбіла музыку, яшчэ калі ў дзіцячым доме выхоўвалася.

— А хто яшчэ ў гэтым пакоі жыве?

— Плітачніца Святлана Прудзевіч. Шкада, што не засталі яе дома: на заняткі пабегла. Яна ў нас вучыцца на курсах па падрыхтоўцы ў політэхнічны інстытут.

Оля скончыла іграць, кудысьці выйшла. І адразу ж да нашага слыху данесліся смех, нечыя паспешлівыя крокі. У адчыненых дзвярах спачатку паказалася русая дзявочая галава, потым — стройная фігура спартсменкі ў сінім светэры.

Чалавек

— Галіна, на трэніроўку пойдзеш? — спытаў звонкі голас.

— Іду-у! — адазвалася чарнявая смяшлівая Галіна і стрымгалоў «выскачыла» ў калідор.

Вось што значыць маладосць: цэлы дзень займаліся дзяўчаты фізічнай працай. Галіна Кротава працуе плітачніцай, яе сяброўка Раіса Гасюта — тынкоўшчыцай, а вось ні за што без спорту жыць не могуць і зараз абавязкова пойдучь на трэніроўку ў Палац культуры будаўнікоў, хоць гэта і не блізка.

— Утульна ў вас тут, і народ такі цікавы сабраўся, — сказалі мы Ганне Якаўлеўне.

— Чыста ў нас, гэта правільна. Але не ўсё яшчэ ў нас добра. Іншая табе такое салёнае слоўца «вывезе», што вушы затыкай ды бяжы ад яе без аглядакі. Ёсць такая «хвароба» сярод будаўнікоў і, як ні крыўдна, сярод некаторых жанчын і дзяўчат. Ды і сумнавата ў нас у інтэрнаце, вось у чым бяда, — працягвала Ганна Якаўлеўна.

— Рукі ў замок над галавой! — скамандавала Раіса Гасюта (справа), тая, што зазірнула ў дзверы... Падначальваючыся камандзе Раісы, вясёлая Галіна Кротава, або проста па-сяброўску Галка, пачала рабіць гімнастычныя практыкаванні.

на. — Калі б нам свой хор арганізаваць (а дзяўчаты ёсць галасістыя), свой драматычны, свой танцавальны гурткі, часцей бы новыя кнігі разам абмяркоўваць, тады і парушэнняў дысцыпліны, можа, не было б. Кожны б свае здольнасці развіваў. Не адна я так думаю: многія нашы дзяўчаты гавораць пра гэта.

У пакоі адпачынку інтэрната мы разгаварыліся з дзяўчынай-тынкоў-

спяшасяцца дадоўчы

шчыдай. Яна паклікала нас да сябе ў пакой і з задаволенай усмешкай спытала: «Вось бачыце?» Але і без гэтага пытання нельга было не ўбачыць тую прыкрую «прыгожасць» стракатых і безгустоўна выштых накідак, падушчак, дарожак для стала, якія былі чамусьці награваныя ў вялікім мностве на ложках. Дзяўчына зусім не здагадалася пра тое, што гэтыя «ўпрыгожанні», якім яна аддала так многа вольнага часу, далёка не ўпрыгожылі пакой.

У жыцці нярэдка даводзіцца назіраць такі малюнак: у адной гаспадыні вялікі дастатак, а ў доме безгустоўнасць; а другая, якая мае скромны бюджэт, кожную рэч выбірае з густам і апранаецца скромна і прыгожа, і дома ў яе вельмі ўтульна.

«Цяпер мы самі шыем сабе сукенкі», — казалі нам ткачыні-сёстры Афанасьевы.

...Мы зноў ідзем па вячэрніх вуліцах Віцебска. Зоркі ярэй зіхацяць у марозным паветры, і людзі, што абганяюць нас, зябка хутаюцца ў каўняры.

А гэтай маладой пары, напэўна, спяшасяцца не было куды: абое спакойна стаялі на ганку і пыхкалі папаросамі.

— Чый гэта інтэрнат?

— Гэта інтэрнат № 35 завода электравымяральных прыбораў. Правільней, два інтэрнаты адразу, мужчынскі і жаночы.

— Значыць, у гэтым «цёмным царстве» жывуць энергетыкі?

— Выходзіць, так. — Умяшаўся ў размову начальнік жыллёва-камунальнага аддзела завода Цімафей Васільевіч Пруднікаў. — Ніяк не могуць нашы спецыялісты справу з электрычным святлом уладзіць.

Мы паследавалі за Цімафеем Ва-

У пакоі адпачынку інтэрната будаўнікоў чыста, ўтульна. Свежыя газеты і часопісы заўсёды бываюць. Толькі шкада, што няма тут тэлевізара.

сільевічам у пакой адпачынку, па дарозе разглядаючы ў паўзмроку дарагія карціны на сценах і ўбранства пакоя без крэслаў, які называецца чырвоным кутком. Выпадкова не выкарыстаныя курыльшчыкамі старыя газеты сіратліва ляжалі на стала. Нешта цяжкае, як дрымота пасля абеду, адчувалася ў гэтай сумнай абстаноўцы.

«Увесь год у нас нічога не праводзілася, — расказвалі нам адзінокія наведвальнікі пакоя адпачынку. — Ды гэта што. У пакой адпачынку ў нас часцей заносіць ложка, чым настольныя гульні».

Вахцёр, пажылая разважлівая жанчына, з абурэннем гаварыла: «Нашым спецыялістам заўсёды нянькі патрэбны. А няхай бы самі зімой з рыдлёўкай выйшлі на вуліцы ды старому дворніку дапамаглі снег ад ганка адкінуць... Ды што снег: зазірніце на кухню да жанчын, прайдзіцеся па калідоры, і самі ўсё сваімі вачыма ўбачыце».

Што мы там убачылі, пра гэта расказа фотаапарат — самы аб'ектыўны сведка. Эх, энергетыкі-спецыялісты, схадзіце ў інтэрнат № 3 трэста № 9 да простых рабочых, павучыцеся ў іх чыстаце.

У інтэрнаце № 35 мы так сапсавалі сабе настрой, што лепш хутчэй ад-

сюль пойдзем у госці да дзяўчат з дывановага камбіната.

— Прывітанне, дзяўчаты! Як у вас утульна, цёпла. Колькі кніг, газет, часопісаў... Багата жывяце. А хто ў вас на машыне шые?

— Усе мы шыем, — адказала за ўсіх Галіна Іванова, знатная ткачыца камбіната, узнагароджаная ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. — Курсы крою і шыцця скончылі. На паклон да краўчых цяпер не ходзім. Ужо некалькі год у нас на камбінаце няма інтэрната. Новая форма інтэрната, калі па заслугах у працы даюць табе жылплошчу ў новым доме, усім у нас па душы прыйшлася. Тут мы самі сабе гаспадыні і без камendanтаў, без прыбіральшчыц добра спраўляемся. Калі спадзяецца няма на каго, сам усё зробіш: не захочаш горш за іншых людзей жыць. А што датычыць вольнага часу, то спраў цікавых няма, выбірай любую: хочаш — гурток атэіста наведвай, хочаш — у клуб маладой маці залішыся, палітычнай вучобай займіся.

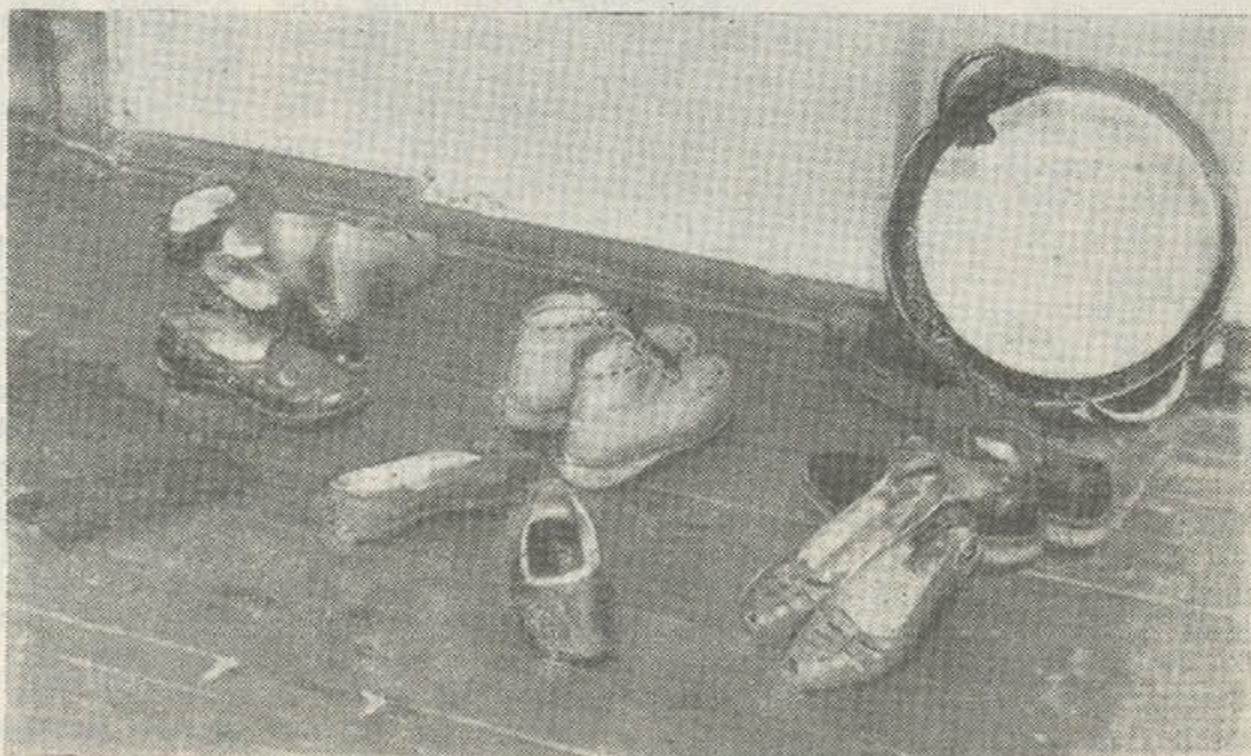
Мы заходзілі да дзяўчат і пыталі, як ім жывецца. І ў кожным пакоі атрымлівалі прыкладна такі адказ: «Добра». «Не сумуем. Няма часу сумаваць». «Вось глядзіце — мы абноўку купілі». «А мы — шафу з люстэркам. Абстаноўку на паях купляем. Ну, а ўжо калі каторая з нас замуж будзе выходзіць, то мы не пакрыўдзім і такое вяселле справім, што на ўсё жыццё запомніцца».

Гэта новая форма інтэрната, калі на некалькі чалавек даюць пакой у новым доме, трывала ўвайшла ў жыццё Віцебскага дывановага камбіната і вельмі па душы прыйшлася людзям.

Позна выйшлі мы ад дзяўчат. Гаслі над горадам электрычныя агні. Пахрустваў пад нагамі адзінокіх прахожых сняжок. У гэтую марозную ноч, як заўсёды, людзі, што вярталіся з начной змены, спяшаліся дадому.

Е. НІКІЦІНА,
О. ЗАРУДНАЯ

— Няўжо вам так прыемна гэта фатаграфаванне? — грэблівая адварнуўшыся ад фотааб'ектыва, кінула нам услед інжынер Д., якая жыве ў інтэрнаце № 35. На жаль, не вельмі, але што зробіш... А што, калі кожны з жыхароў інтэрната № 35 выставіць у агульны калідор такіх васьм абутак, міскі, скрынкі ад пасылак, як тыя, хто ўжо «абжыў» гэты куток...

Вялікую работу праводзіць савет пенсіянераў Варашылаўскага раёна горада Мінска. Амаль усе пенсіянеры ўключыліся ў грамадскую работу.

На здымку (злева направа): пенсіянерка Соф'я Давыдаўна Гольдшварц, загадчыца культурна-асветнага сектара Ольга Ільінічна Арлова-Ленская, член савета Аляксандра Аляксандраўна Паўлава, старшыня савета Міхаіл Васільевіч Косцікаў і пенсіянерка Тацяна Іванаўна Вітохіна.

Фота П. Нікіціна.

Грамадскае даўгэнне

У ЖАНЧЫНЫ простае імя — Ефрасіння. Але гэтым доўгім імем яе так ніхто ніколі і не зваў. Была дзяўчынкай — называлі Фруза. Падрасла — да скарочаннага імя дадалі імя па бацьку і атрымалася Фруза Іванаўна.

У той час, як гэтае імя нарадзілася, Ефрасінню Іванаўну і сапраўды ранавата было называць па бацьку. Бегала яна ў кароткай выцёртай спадніцы, пышныя пёмныя валасы сцягвала чырвонай касыначкай, а на ногі ўзбівала латаныя-пералатаныя чаравікі. Перахапіўшы на хаду «студэнцкай ежы» — кубак кіпелі з кавалкам чорнага хлеба, — бегла ў рабочыя інтэрнаты. Бегла, каб аддаць людзям тое, што мела сама, адзіную сваю «ўласнасць» — веды. Па вечарах пад цымянай лямпачкай у чырвоным кутку разбірала з саліднымі дарослымі людзьмі прамудрасці граматыкі і арыфметыкі. У вучняў былі загрубелыя рукі з мазалямі. Яны ўмелі спрытна трымаць сякеру ці рыдлёўку, але чамусьці гублялі гэты спрыт, калі браліся за аловак ці ручку. Маладзенькая студэнтка педагогічнага тэхнікума на ўсё жыццё захавала ў душы глыбокую павагу да гэтых рук,

да працоўных мазалёў, да людзей з гордым імем — рабочыя.

Прайшло з таго часу больш трыццаці год. Куды толькі не закідаў лёс былою смаленскую студэнтку, якіх толькі нягод не даводзілася перажыць. Дзяўчынка ў пацёртай спадніцы стала дарослай жанчынай з пяшчотнымі, крыху сумнымі вачыма, якія бачылі і гора, і адзіноцтва, і смерць блізкіх. Вочы сталі сумнымі, а сэрца засталася ранейшым — гарачым, няўрымслівым, чулым да ўсялякай людскай бяды.

У Ефрасінні Іванаўны такі характар — не можа прайсці міма, калі бачыць, што патрэбна яе дапамога. Не можа сунакоіцца, калі гэтую дапамогу не акажа. Вось і ідуць да яе людзі з самым сваім заветным, парадны прасяць.

... Афіцыйна лічыцца, што ўсё пачалося зусім нядаўна, 8 сакавіка. Але жанчыны вёсак Хвайняны, Харчацы, Чарлёны, Лаўна прытрымліваюцца іншай думкі. Усё пачалося яшчэ тады, калі ў саўгасе «Лаўна» паявілася гэтая круглатварая, вясёлая, гаваркая жанчына. Дзівіліся тады ў вёсках: гарадская, а глядзі ты, як па-

важае вясковых! Усё з людзьмі і з людзьмі, і гаворка ў яе з кожным знойдзецца, і прычына, каб падысці да чалавека. І ў поле з усімі пойдзе, не пасаромеецца, і працы не баіцца. А сама ж настаўніца. Ведалі жанчыны, якія былі настаўніцы пры панскай Польшчы. Ого, хіба так яны абыходзіліся з «мужыкамі»!

Што, здавалася б, ёй гэтая вёска? Выпадкова закінуў лёс. Паводзіла вайна па розных дарогах, адабрала дачку, маленькую Валю, намучыла, наздекавалася і прывяла ў гэтую вёску цудоўную мясціну над Нёманам. Прывяла і сказала: «Жыві». А надоўга ці не — невядома. Думалася: пажыву, адпачну, падлячу сына — і бывай вёска Лаўна. Прайшоў цяжкі сорок пяты год, сорок шосты, сорок сёмы. Прырасла жанчына сэрцам да новага месца, да наднёманскіх лугоў, да людзей з простымі, шчырымі думкамі і цвёрдымі, агрубелымі рукамі.

І як тады ў маладосці, калі бегала ў зацыраванай спадніцы вучыць малапісьменных рабочых, зразумела і цяпер — яна патрэбна гэтым людзям, яна можа ім дапамагчы, яна проста не мае права іх пакінуць. Ідуць і

ідуць дні. Складваюцца ў тыдні, месяцы. Усё часцей і часцей на ўсе лады паўтараюць у навакольных вёсках імя — Фруза Іванаўна. А яна сама, нібы памаладзелая на некалькі год, зноў аддае свае веды людзям.

... Вось так усё гэта і пачыналася. А летась 8 сакавіка сабраліся ўсе разам жанчыны калгаса «Праўда». Мужчыны жартавалі: «Будзьце жанчыны сабе начальства выбіраць. Трымайцеся, калі чыя жонка ў жаночы савет трапіць». Некаторыя пыталіся: «А што ён будзе рабіць, гэты савет? Ручнікі вышываць?»

Справа ў тым, што якраз на гэтым сходзе калгасніцы выбіралі жаночы савет сельгасарцелі «Праўда».

— Фрузу Іванаўну трэба! — выгукнуў нечы голас.

— І старшынёй яе выбіраць!

— Фрузу Іванаўну!

— Актыўней за яе нікога няма!

Вось так і зацвердзілі самі жанчыны афіцыйна Фрузу Іванаўну Мерсон сваім важаком. Зацвердзілі не таму, што трэба было кагосьці зацвердзіць, а таму, што фактычна Фруза Іванаўна і была гэтым важаком ужо шмат год.

11 членаў жаночага савета і самі не думалі, што яны здольны на такія вялікія справы, як потым аказалася. Праз тыдзень пачалі сваю дзейнасць секцыі савета — вытворчая, секцыя камуністычнага выхавання дзяцей, культурна-масавая. І ў план запісалі такія мера-

примествы: арганізаваць спаборніцтва па спецыяльнасцях. Наладзіць перадачу перадавога вопыту даярак. Арганізаваць сустрэчы са славымі жанчынамі. Прыцягнуць усіх працаздольных жанчын да грамадска-карыснай працы. Паставіць пытанне аб прэміяванні лепшых калгасніц. Стварыць у калгасе летнія аздаравленчыя пляцоўкі па брыгадах для дзяцей. Праводзіць гутаркі на антырэлігійныя тэмы. Змагацца з забабонамі. Арганізаваць спаборніцтва за лепшы культурны дом і кватэру.

Здзіўляліся жанчыны. «Малайчына ты, Фруза. Мы б да гэтага ніколі не падумаліся б...» І мужчыны, што калісьці жартавалі з жаночага савета, цяпер гавораць аб ім з вялікай павагай. А старшыня калгаса Сцяпан Фёдаравіч Хацько часам нават злучае на старшыню савета:

— Што ёй, больш іншых трэба? То пляцоўкі, то цацкі для дзяцей, то прэміі калгаснікам, то раптам рабі ім справаздачу. Вось неспакойны чалавек!

І ўсё ж справаздачу перад жанчынамі Сцяпану Фёдаравічу рабіць давялося. Была гэта ў ліпені. У вёсках калгаса «Праўда» паявіліся незвычайныя аб'явы, якія паведамлялі, што ў такіх васьмі дзён адбудзецца свята жанчын. Прыбраныя жанчыны і дзяўчаты ў гэты дзень збіраліся з усіх вёсак калгаса на цэнтральную сядзібу. Такага яшчэ тут не бывала. І Сцяпан Фёдаравіч, таксама апрануты па-святочнаму, прыйшоў да калгасніц рабіць даклад аб выніках сельска-гаспадарчых работ за паўгоддзе.

А крыху пазней, пасля ўборкі, у калгасе адбылося яшчэ адно свята, арганізаванае па ініцыятыве жаночага савета, — свята ўраджаю. Ох, і многа давялося пабегіць тады Фрузе Іванаўне! Нават у Гродна прыйшлося самой ехаць дабівацца, каб граматамі ўзнагародзілі лепшых працаўніц калгаса «Праўда» Свідзельскага раёна. У час свята ўраджаю Фруза Іванаўна была вельмі расчулена, калі ўбачыла, колькі радасці прынеслі гэтыя граматы простым калгасніцам. Старая Фёдора Мазалева нават праслязілася, калі ёй уручылі грамату.

— Гэта мне? За працу? — разгублена гаварыла яна. — Ну, дзеткі мае, дзякую... І вам і Савецкай уладзе. — І пайшла, беражліва прыціскаючы да грудзей грамату.

...Добра летам у вёсцы.

Цёплы ветрык даносіць з палёў і лугоў свежы водар скошанага сена, спелай збажыны. Недзе далёка-далёка сакоча камбайн. Фруза Іванаўна ўважліва прыслухоўваецца да яго сакатання. І раптам становіцца ціха. У адкрытае акно зазірнула Ольга Чобат, намеснік на жаночаму савету:

— Фруза, камбайн стаіць. Можна ты з імі пагаворыш, з механізатарамі гэтымі. Хіба можна так!

Жанчыны спяшаюцца да камбайна. А там ужо сабраўся цэлы натоўп усхваляваных калгасніц.

— Ну вось, аблегчыў, называецца, нашу працу, — з'едліва гаворыць нехта.

Фрузу Іванаўну прапускаюць уперад, пазіраюць на яе з надзеяй. Але ўмяшанне старшыні жаночага савета на гэты раз не спатрэбілася. Праз гадзіну камбайн зноў засакатаў на полі. Жанчыны яшчэ пастаялі крыху, пагаварылі — вядома ж жанчыны, хто бачыў, каб, сабраўшыся разам, яны адразу ж і разышліся. Ды і ў Фрузы Іванаўны знайшлося многа розных спраў, якія неабходна было тут жа на месцы вырашыць. Адна пажылая калгасніца паслухала некалькіх мінут Фрузу Іванаўну і раптам сказала:

— Слухай, Фруза, а ці плоцяць табе за тое, што ты за ўсіх хвалюешся, і ў полі працуеш, і з намі заўсёды?

— Не, цётка, не плоцяць. Гэта ў мяне грамадскае даручэнне.

— Глядзі ты... — здзіўлялася жанчына. — Хіба ж мала табе ў школе работы, з дзецьмі. Гэта ж і для сябе нічога не зробіш, усё для іншых...

Розныя бываюць людзі на свеце. Адны жывуць толькі для сябе, думаюць, як бы больш добра прыдбаць ды ў цяплейшае месца ўладкавацца, ды ўсё жыццё ціха-мірна пражыць, як кажучы, вады не замуціць. Шэрае жыццё ў такіх людзей, не цікавае.

А ёсць і іншыя людзі. Не вабяць іх багатыя кватэры, вялікія заробкі, шыкозныя касцюмы. Затое яны заўсёды гатовы ў любую мінуту прыйсці на дапамогу чалавеку, забыць пра абед і вячэру, не спаць ноч, ісці пеша ў завею і мароз за дзесяткі кіламетраў, калі гэтага патрабуе справа. І жыццё ў такіх людзей заўсёды напоўнена радасцю, змаганнем, кіпучай дзейнасцю. Пра такіх людзей звычайна гавораць: «Савецкі характар». Бадай, лепшага азначэння і не прыдумаеш.

Р. САМУСЕНКАВА

Свідзельскі раён.

З вопыту работы жонсаветаў

ПІЛЬНАЕ ВОКА

Адбылося ўсё нечакана. Ніна Сямёнаўна Шыліна, загадчыца пакояў адпачынку, спякла пірог на наваселле адной нашай супрацоўніцы. Пірог быў вялікі і незвычайны. Уявіце сабе палянцу з зялёнай мармеладавай травой, на паляне лавачка, непадалёку — бярозавы бісквітны пень, парослы мохам, ля пня прытулілася сямейка белых баравічкоў з шакаладнымі шапкамі, чырвоны ў крапінкі мухамор, бабкі, апёнкі... Усё як сапраўднае, а зроблена з цеста і крэму. Ну, вядома, жанчыны нашы былі ўражаны і цэлы дзень толькі і гаворкі было, што пра гэты пірог.

А ў нас ужо быў створаны жонсавет. Сабраліся мы — прэзідыум жонсавета — і рашылі арганізаваць гурток кулінарыі. Няхай усе нашы жанкі навучацца пячы такія чудаўныя пірагі. Пагаварылі з Нінай Сямёнаўнай. А яна, аказваецца, умее і розныя катлеты з селядца рабіць і паштэты і фаршмакі. Яна так зафаршыруе капусту, што пальчыкі абліжаш, нека асабліва цяляціну запякае ў цесце, нават соус маянез рабіць можа.

Згадзілася яна сваё майстэрства нашым жанчынам перадаць. І вось кожную суботу заставаліся яны пасля працы, прыносілі з дому мукі, яйкі, селядцы, мяса — усё, што было патрэбна для заняткаў. А потым выдатна аформленыя смачныя стравы кожная несла дадому.

Некалькі месяцаў займаўся гурток і карысці прынёс вельмі многа.

Яшчэ наш жонсавет быў

ініцыятарам адной добрай справы, пра якую не шкодзіла б расказаць чытачам.

Мы арганізавалі вечар сустрэчы бацькоў і настаўнікаў за кубкам чаю. У спецыяльным пакоі жонсаветаўкі зрабілі стэнд, на якім вывесілі школьныя адзнакі ўсіх вучняў — дзяцей чыгуначнікаў. Каму з бацькоў было прыемна, глядзячы на поспехі сваіх дзяцей, а каму і сорамна, чырванець давялося.

Настаўнікі гаварылі, як трэба выходзіць у дзяцей сумленнасць, волю, працавітасць. Адказвалі на многія пытанні бацькоў.

З кожным днём жонсавет набывае ў нас на станцыі ўсё большы аўтарытэт. Трэба жанчыне ўладкаваць дзіця ў яслі, дзіцячы сад або ў школу-інтэрнат — у жонсавет звяртаецца. Але не думайце, што мы толькі тады дапамагам, калі да нас прыйдуць з просьбай. Не. Мы часцей за ўсё заглядаем туды, дзе нас зусім не чакаюць. Зайшлі аднойчы нашы жонсаветаўкі ў вузлавую інтэрнат станцыі, дзе маладыя спецыялісты жывуць. І што вы думаеце, знайшлі непаладкі. Кубавая і душавая не працуюць кругласутачна. А гэта ж станцыя. Людзі з паездкі ноччу вяртаюцца, а вады гарачай няма. Умяшаліся нашы жанчыны — і там хуценька навялі парадак.

Такія рэйдзі мы робім часта. Усё павінна бачыць і ўсё заўважаць наша пільнае жаночае вока.

Е. А. ШЭВАРАВА,
старшыня жонсавета
станцыі Ліда.

Сыграць партыю з чэмпіёнам свету! Хто з аматараў шахмат не марыць аб гэтым.

І вось у Мінск прыехаў Міхаіл Таль. На здымку вы бачыце момант ігры. У чэмпіёна свету М. Талья выйграла студэнтка БПІ Тамара Галавей (на здымку другая справа), а яе сяброўка чэмпіёнка рэспублікі 1960 года Галіна Арчакова звяла партыю ўнічыю.

Фота Л. Папковіча.

МНОГА вёсак ёсць у нашым раёне. Таксама прыгожых, таксама раскінутых на маляўнічых, убранных дрымучымі барамі і густымі хмызнякамі берагах Свіслачы.

Але я раскажу толькі пра нашу вёску Ліпень. Не таму, што жыву ў ёй, а таму, што ў яе вялікая гісторыя.

Звалі калісьці вёску Халуй. Было гэта ў тыя далёкія часы, калі на высокім беразе Свіслачы знаходзіўся маёнтак князя Радзівіла. Вокам не акінеш, за дзень не абыдзеш княжацкай зямлі. Палі, ляс, вёскі — усё належала князю і яго родзічам, нават людзі. На паню спіну гнулі з ранку да ночы, багацце ім нажывалі, а самі і людзьмі звацца не маглі: быдла, парабак, халуй — вось і ўся назва чалавеку. Ад таго, што вёска была бедная, ад таго, што жылі ў ёй не людзі, а халуй, — і празвалі вёску Халуй.

Цяжкія гэта былі часы, цёмныя, беспрасветныя... Панскія парабкі туліліся ў прысаджыстых бараках, фанерай перагароджаных на маленькія катушкі, дзе лясцыяны былі прымацаваны нары — тут спалі, тут елі, тут быў іх дом, які таксама належаў пану.

Жыве зараз у вёсцы калгаснік Аляксандр Кісель. Ён ведае, што такое пан-

ская ласка, як прыстае да худых плячэй панскі бізун.

Рана застаўся Аляксандр без бацькі. У восем гадоў стаў ён кармільцам сям'і. Пасвіў статкі панскіх гусей або з ранку да ночы ганяў пугай коней на коннай малатарні. Ногі ныюць, а прысеці нельга, вадзі і вадзі коней па манежы. Атрымліваў за гэта капейкі, якіх не хапала нават на хлеб з мякінай. Пра вучобу ён і марыць не мог, дзе там, не для халуёў школы. Хоць бы як пазбавіцца ад вечнага пачуцця голаду, што ніколі не дае спакою.

Затое сын яго і дачкі выраслі пры Савецкай уладзе. Анатолій — лётчыка-афіцэр, Ніна — настаўніца ў Мінску, Алёна настаўніца ў вёсцы пад Магілёвам. Жывуць яны добра, да бацькі ў госці летам прыязджаюць са сваімі сем'ямі. Весела і шумна тады ў новай хаце Аляксандра Вікенцьева. Возьме ён на рукі маленькіх карапузаў-унукаў і не нарадуецца, глядзячы на іх, вясёлых, шумлівых. Не ведаюць яны паню, не ведаюць, што такое голад. І шчасцем свецяцца пачы былога батрака.

Гэтае шчасце прынесла яму, як і мільёнам іншых раней абяздоленых сялян і рабочых, Кастрычніцкая рэвалюцыя. Народ скінуў ярмо памешчыкаў і капіта-

лістаў і зажуў новым свабодным жыццём гаспадар на сваёй зямлі. Ён пярваў з мінулым назаўсёды, ён выкрасліў і старыя ганебныя назвы вёсак. Нашу вёску назвалі — Ліпень.

Сярод новых высокіх дамоў калгаснікаў, якія хаваюцца ў зеляніне садоў, ёсць у нашай вёсцы адна маленькая старая хатка з аднаго пакоя — шавецкая майстэрня.

Мала хто ведае, што ў гэтай хатцы калісьці была сельская школа. У адным пакоі займаліся вучні чатырох класаў і вучыў іх адзін настаўнік.

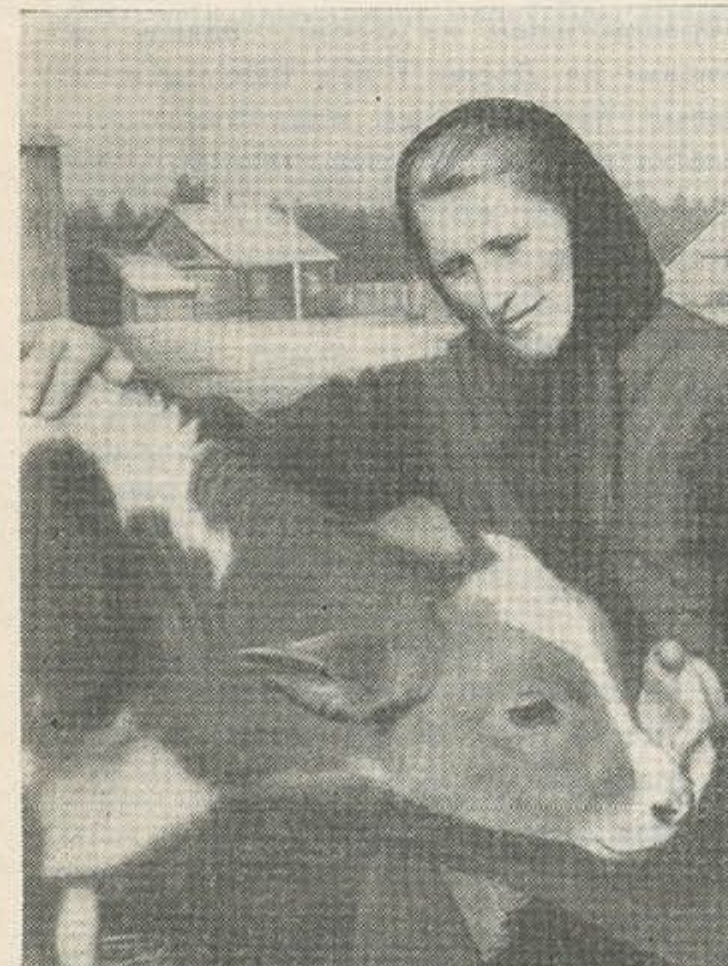
Цяпер у прыгожым месцы над Свіслаччу, там, дзе былі калісьці княжацкія пакоі, узвышаецца каменны будынак Ліпенскай дзесяцігодкі, пабудаванай пры Савецкай уладзе.

У школе ёсць вялікі альбом «Наша школа», любоўна зроблены рукамі вучняў. Тут гісторыя школы, партрэты і прозвішчы ўсіх вучняў, якія скончылі дзесяцігодку.

Першы выпуск быў 17 чэрвеня 1941 года. Я была тады класнай настаўніцай 10-га класа. Закончыла школу больш 30 чалавек: Жук Павел Януаравіч — зараз дырэктар Градзянскай сярэдняй школы; мой сын Кунько Марк Уладзіміравіч закончыў гістарычны факультэт універсітэта і працуе старшынёй самага буйнага ў раёне калгаса «Чырвоны сцяг». А колькі не вярнулася з вайны мужных, сумленых, самаадданных.

У нашай вёсцы таксама быў фронт. Школу, якая неспа людзям веды, фашысты ператварылі ў змрочны засценак, абнеслі двайной трохметровай драўлянай сцяной, засыпанай у сярэдзіне пяском, а зверху — калючы дрот. Цэлую паляну лесу высеклі, каб зрабіць такую крэпасць. — Баяліся партызан. А яны, народныя мсціўцы, былі ўсюды, не давалі фашыстам спакою ні ўдзень, ні ўначы. Грамілі гарнізоны, узрывалі масты, пусквалі пад адхон эшалоны, падпільноувалі фашыстаў на дарогах.

Аднымі з першых пайшлі ў партызаны Валодзя Сакольчык, Валя Баразна, Зіна Пілецкая, Маня Коршыкава, трое маіх

Цяляты Ольгі Бондаравай — лепшыя ў калгасе.

дзяцей — Валодзя, Марк і Рыма. Змагаліся за свабоднае жыццё шасцідзясяціп'яцігадовая Палагея Аляксандраўна Сакольчык, якую звалі тады партызанскай матуляй, і многа, многа іншых змагароў за народнае шчасце. З кожнай хаты ішлі ў лес па аднаму, а то і сем'ямі. Суровы гэта быў час, напоўнены свяшчэннай помстай да ворага, які таптаў нашу зямлю, які прынёс смерць і пакуты...

Цяжка ўспамінаць усё гэта, але забыць таксама нельга. Жакі вайны не павінны паўтарыцца ніколі! Гэта гавораць маці, якія страцілі ў вайну самае дарагое — сваіх дзяцей. Геройскай смерцю загінулі мае Валодзя і Рыма. Адалі сваё жыццё за наша светлае сёння...

Прайдзіце сёння па нашай вёсцы, паглядзіце, як мы жывём: новыя дамы ўпрыгожаны зялёнымі садамі, шырокія вуліцы, скверы. У нас ёсць чатыры магазіны, дзве сталовыя, клуб з бібліятэкай і сцэна для выступлення артыстаў сваіх і прыежджых. Былыя вучні нашай школы ўжо даўно паканчалі інстытуты і змагаюцца на франтах сямігодкі. Дзіма

Шпак — інжынер, Яня Жук — урач, Люба Грышановіч — аграном, Агаф'я Сушко — настаўніца, працуе ў нашай школе. Ды хіба ўсіх пералічыш! А колькі іх, працавітых, даглядае жывёлу ў калгасе, вырашчвае багатыя ўраджай! На тэрыторыі нашай вёскі знаходзіцца перадавы ў раёне лесаўчастак. Паўмільёна грошай адаў калгас за механічныя майстэрні. Адаў, бо меў такія грошы.

У калгасе ёсць трактары, камбайны, грузавыя аўтамашыны, легкавыя. І ўсё гэта сваё, калгаснае. У нас добрыя жывёлагадоўчыя фермы, пабудаваныя пасля вайны. Шчыра працуюць там жывёлаводы.

Ольга Бондарова — цялятніца калгаса, адала любімай справе больш пятнаццаці год. Гэта яе цяляты — лепшыя ў калгасе, гэта яны ідуць на папаўненне статка буйнай рагатай жывёлы.

Вікія Максіменка, Марыя Сушко за адзінаццаць месяцаў надалі ад кожнай каровы больш як па дзве з палавінай тысячы кілаграмаў малака. Можна гэта і не надта многа. Каровы не пародзістыя. Але ўжо вядзецца вялікая работа па паліпшэнню пароднасці жывёлы.

І на прададзень нашы калгаснікі добра атрымліваюць. Зайдзіце ў хату, паглядзіце, як заможна жывуць. Любую кватэру не адрозніш ад гарадской: і ложка прыгожыя, і сталы абрусамі пакрыты, і радыё іграе, і нават тэлевізары ёсць.

А наша моладзь, слаўныя дзяўчаты! Яны ідуць нам на змену, адукаваныя, культурныя, працавітыя. З такімі не толькі Амерыку, увесь свет абганяць можна.

В. М. КУНЬКО,
заслужаная настаўніца школ БССР,
персанальная пенсіянерка.

У верасні пачаліся заняткі ў школе.

Дарога дадому

Увесь свет
Заспаніла мяцеліца.
А далёка яшчэ сяло.
Недзе заяц заснуў ля аселяцы,
Пяты сон
Ужо сніць пра цяпло.

У кустах ліса,
Быццам полымя,
Шугане,
Толькі снег зашуршыць...
І адразу дзяцінства ўспомню я —
І рукамі цяплей
І душы.

Хутка, хутка
ў белай пене
Хата родная — шэсць акон.
Маці выйдзе,
Мяне сустрэне,
І, шчаслівая, крыкне:
— Ён!

...Хмары шызыя
снегам сцелюцца,
Свету белага
не відаць.
Аж задыхалася
ўжо мяцеліца,
Ды не можа
Мяне дагнаць.

Уладзімір КАРЫЗНА

Не пытайся, маці...

Не пытайся, маці,
Не шукай прычыны,
Вечарамі ў хаце
Не трымай дзяўчыны.

Ёй нялёгка, мабыць,
Расказаць пра тое,
Што так моцна вабіць
Сэрца маладое:

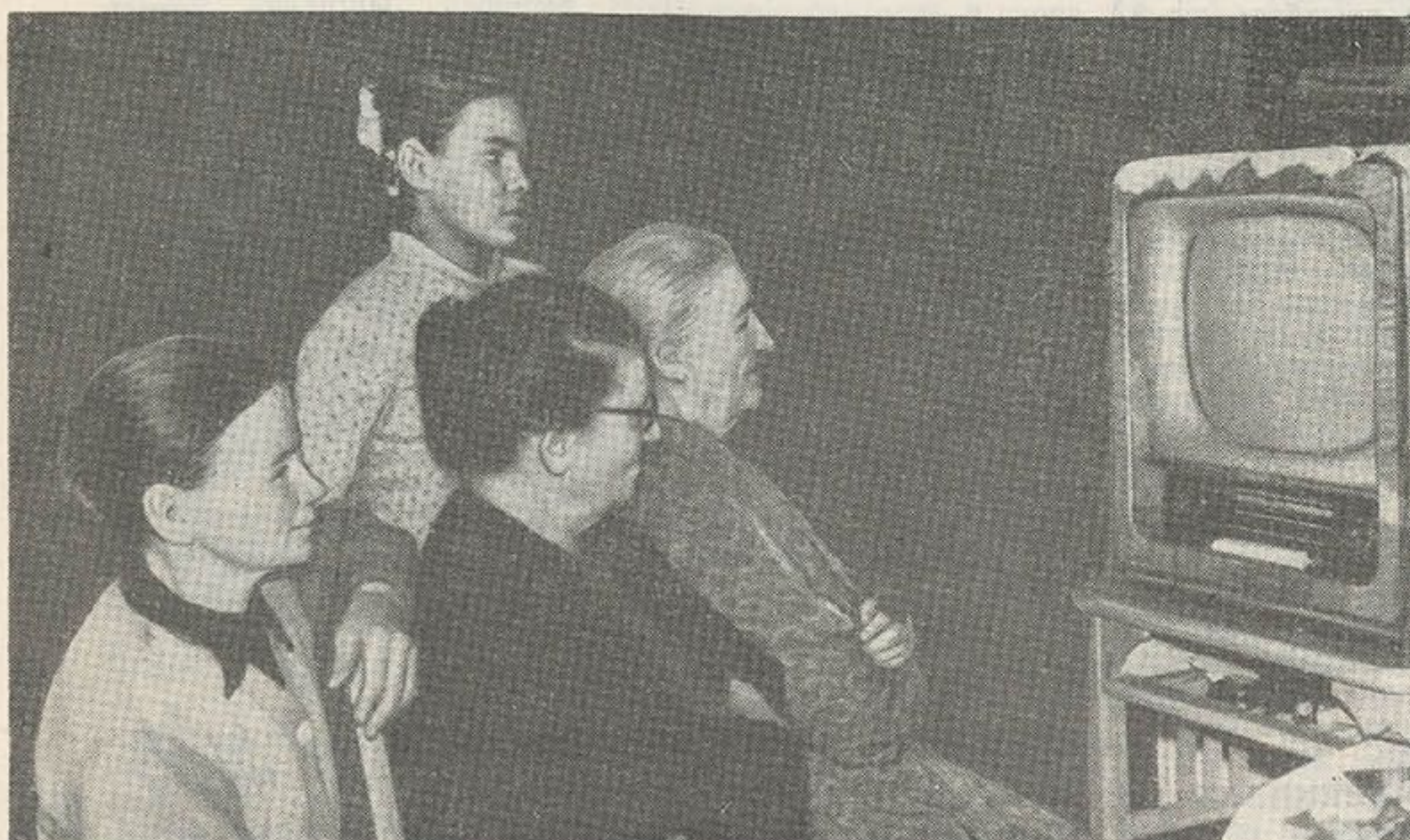
Ці таполяў стромкіх
Таямнічы шлох!
Ці зарніц далёкіх
Пераміг вясёлы!

Ці мядункі ў лузе
Водар вечаровы!
Ці той стройны, русы
Гарманіст вясковы!

Не пытайся ж, маці,
Не прэч ты выйсі:
І цябе ў сямнаццаць
Сон не браў калісьці.

Не пытайся ўвечар,
Не сварыся ўранку:
Маладым не вечна
Хадзіць на гулянку.

Ніл ГІЛЕВІЧ

Вечарам ля тэлевізара. Злева направа:
А. А. Касалапава, яе плямёніца Люда,
В. М. Кунько і П. А. Сакольчык.
Фота П. Нікіціна.

Ручка

Любен ДЫЛАЎ

Мал. Ю. Пучынскага

А п а в я д а н н е

БЫЎ поўдзень, я накіраваўся ў рэстаран абедаць. Раптам крокаў за дзесяць ад мяне мільганула знаёмая фігура. Шэрае паліто, горда ўскінутая галава з чорнымі, гладка зачасанымі валасамі. Хрыста! Я прыбавіў крок, але тут жа заўважыў у яго абліччы нешта незвычайнае і вырашыў, што памыліўся.

Мужчына спыніўся перад уваходам у рэстаран і павярнуўся. Не, я не памыліўся. Гэта сапраўды быў Хрыста — мой аднакласнік і стары таварыш па РМС!

Як заўсёды, ён працягнуў мне левую руку. Тут я зразумеў, чаму не адразу пазнаў сябра. Правы рукаў яго не быў, як раней, засунуты ў кішэню паліто, а ляжаў свабодна і з яго выглядала чорная пальчатка пратэза. Я быў здзіўлены, але нічога не сказаў.

Мы разам увайшлі ў рэстаран.

— Вып'ем па шклянцы віна, — прапанаваў Хрыста.

Я ўважліва паглядзеў на яго. Ён мала змяніўся, толькі як быццам стаў крыху паўней. Усё гэтак жа ззялі цёмныя вочы.

! Рабочы маладзёжны саюз.

Пад далікатнай бледнай скурай на ілбе ўсё гэтак жа ледзь прыкметна пульсавала блакітная жылка. І толькі на скронях пабліскавала некалькі сярэбраных нітак. Не падыходзілі гэтыя ніткі да яго трыццаці гадоў, але яны сведчылі аб цяжкіх днях у жыцці майго сябра.

Хрыста быў самым смелым, самым дзейным і непрымірым сярод моладзі нашага горада. І зараз памятаю, як на сходах парывіста рассякала паветра яго левая рука, а голас, моцны і звонкі, здавалася, раскалыхваў у клубе чырвоныя гірлянды.

«Ці для таго тысячы барацьбітоў аддалі сваё жыццё, ці для таго і я страціў руку, каб пайсці на кампраміс з тымі, хто ўвёў фашызм у наш дом?..»

Закончыўшы гімназію, ён пайшоў добраахвотнікам на фронт. Ваяваў з немцамі ля Дравы і пад Балатонам, а дзесьці ля падножжа Альп куля раздрабіла яму правую руку. Вярнуўся ён з упалымі шчокамі, бледны, узмужнелы; засунуты ў кішэню рукаў надаваў яго статнай фігуры нейкі дзіўны, незакончаны выгляд.

Зараз гэтая незакончанасць знікла.

Размова не клеілася, як бывае паміж прыцелямі, якія сустракаюцца рэдка. Прынеслі віно. І тут, на маё здзіўленне, Хрыста ўзяў шклянку пальцамі сваёй штучнай рукі.

— Што ж, чокнемся, — засмяўся ён, бачачы маю збянтэжанасць. — За маю новую руку! Вельмі добра дзейнічае. Магу і есці і пісаць.

— Дзе табе яе зрабілі?

— У Германіі.

— У Германіі? Гэта цікава!

— Так. — Хрыста адпіў глыток, асцярожна паставіў шклянку на столік і зноў усміхнуўся. — Ты гаворыш — цікава. Не, брат, сумна і разам з тым радасна. Так, ва ўсякім выпадку, перажыў гэта я. Хоць, бадай, ва ўсёй гэтай гісторыі ёсць і сёе-тое цікавае. Нядаўна гэта было. Таварышы па службе пачалі мяне ўгаворваць. Едзь у Германію. Там робяць зараз самыя лепшыя пратэзы. Ты яшчэ малады, чаго ж мучыцца... І жонка

настайвала. Падумаў, падумаў і згадзіўся. Сабраў крыху грошай, далі мне некалькі адрасаў і рушыў я ў дарогу. Сяджу ў цягніку і думаю, думаю... Вяртаецца ў сэрца стары боль, і чым бліжэй да Германіі, тым мацней. Прыціх быў ён за гэтыя дзесяць год, а вось тут з'явіўся зноў, як быццам толькі ўчора мне адрэзалі руку і з яе ўсё яшчэ сачыцца кроў. Колькі пакут і расчараванняў давялося перажыць! Колькі разоў здавалася, што жыццё скончана! Ты памятаеш, якім фанатэрыстам быў я ў школьныя гады. Любілі мяне таварышы, песцілі дзяўчаткі і раптам — няшчасны інвалід! Румяну памятаеш? Прыгожая дзяўчына. Вельмі я яе кахаў. Як быццам і яна мяне кахала. Пісала мне пісьмы на фронт, чакала мяне, потым хадзіла ў бальніцу. А калі я паправіўся, раптам кінула. Не вытрымала. Ды я і не злую на яе. Чаго было ёй звязвацца са мной? Моцную трэба мець для гэтага душу. Вось тады і здалася мне, што жыццё больш няма чаго... Ты толькі не зразумей мяне няправільна. У мяне прыгожая жонка, і жывём мы, можна сказаць, шчасліва. Я хацеў толькі растлумачыць табе, як цяжка мне было тады. Я нават у клініцы для нервова-вахворых пабываў. І ва ўсім гэтым былі вінаваты немцы. Я іх ненавідзеў. Не скрываю... Але гады ішлі, жыццё залечвала раны, а тыя, што не заживалі, пакрываліся попелам часу. У ГДР таксама пачалі будаваць сацыялізм...

І вось у венгерскай зноў узняў дзень і га, саскочыць паехаць на Няхай у Ге насіць будз

Потым в толькі для ж ідэала ж

Але міну сілу. За ак вы я не па нямецкая таварышаў, ад якой за краямі, бы ўспаміны, куты, якія сіць іх у с

З гэтай г ліцы. Гавор праўда гэт ста, ветліва лавеку ў г

Мне зар ў Германіі. а побач пр і гэтыя лю рога дома руку? Ты в пакуты.

На насту ным малад ён працаві Доктар вы уяўленні н стра былі я там суст стым адцеі сонцы нар

Доктар іспрачаліся цэны.

— 3 сам словы, які

Абодва — Гут, г

Давялося з дзелавіт які нават А ён, віда

— Дзе в словы пав Сабраўш тлумачыў, бляднеў. П

— Так, т

Ён моўч ў блакнот ён адводзі Майстар н

Я здзівіў жа сам скі

— Тольк

Праз тр прынёс са доктар ах лася яму рукі, тако

І вось у купэ, ля акна вагона, за якім цягнулася шырокая венгерская раўніна, дзе калісьці я ляжаў у акопах, нечаканна зноў узнялася ва мне старая нянавісьць. І пачаў я праклінаць дзень і гадзіну, калі адважыўся на паездку. Мне хацелася саскочыць на першай станцыі і сесці ў сустрэчны цягнік, каб паехаць назад. Пратэзы робяцца і ў Чэхіі, і ў іншых краінах... Няхай у Германіі іх робяць лепш. Да д'ябла! Пратэз на руцэ насіць будзеш, на сэрца яго не надзенеш!

Потым ва мне пачынаў гучаць іншы голас. Ты ж живеш не толькі для сябе, ты живеш у імя камунізма, і ў імя таго ж ідэала живуць, можа быць, і тыя, да каго ты едзеш.

Але мінулае прачыналася ва мне і набывала страшэнную сілу. За акном вагона праляталі невядомыя паўстанкі, іх назвы я не паспяваў прачытаць. Вось ужо навокал мяне пачулася нямецкая мова, а я ўсё думаў пра фронт, пра загінуўшых таварышаў, пра фашысцкую кулю, пра Румяну, пра сваю руку, ад якой застаўся нязграбны змяртвелы абрубак з рванымі краямі, быццам яе адгрызлі. Не, гаварыў я сабе, перабіраючы ўспаміны, як ружанец, ёсць няшчасці непапраўныя, ёсць пакуты, якія адыходзяць назаўсёды толькі разам з тым, хто носіць іх у сваёй душы.

З гэтай пакутай, з гэтымі думкамі я ступіў на берлінскія вуліцы. Гавораць, што немцы халодны і негасцінны народ. Няпраўда гэта. Наадварот. Яны трымаліся са мной вельмі проста, ветліва, па-таварыску. Але што толькі не прыходзіць чалавеку ў галаву... Я ўсё яшчэ не давяраў ім.

Мне зараз сорамна ўспомніць аб тым, як я трымаў сябе ў Германіі. Хаджу па бульварах і гляджу. Разбураныя будынкі, а побач прыгожыя велізарныя пабудовы ў рыштаваннях. Так, і гэтыя людзі жорстка цярпелі ад вайны, але на месцы старога дома пабудуеш новы, лепшы, а чым замяніш страчаную руку? Ты ведаеш, мы, людзі, часцей думаем пра ўласныя пакуты.

На наступную раніцу пасля прыезду накіраваліся мы з адным маладым урачом у пратэзную майстэрню інстытута, дзе ён працаваў. Я сказаў бы, што гэта была цэлая фабрыка. Доктар выклікаў лепшага майстра. Не ведаю чаму, у нашым уяўленні немцы ўсе бландыны з блакітнымі вачамі. А ў майстра былі каштанавыя валасы, як і ў многіх людзей, якіх я там сустракаў на вуліцах. Вочы таксама цёмныя, з залацістым адценнем. Пазней я даведаўся, што ён саксонец. А саксонцы народ дабрадушны.

Доктар і майстар пачалі перагаворы. Тое-сёе я зразумеў: спрачаліся пра тэрмін, дамаўляліся аб якасці, удакладнялі цэны.

— З самых лепшых, — сказаў я, з цяжкасцю падбіраючы словы, якія засталіся ў памяці яшчэ з часу гімназіі.

Абодва ўсміхнуліся.

— Гут, гут.

Давялося распрануцца, каб майстар мог зняць мерку. Ён з дзелавітым спакоем пачаў кратаць скалечаны абрубак, на які нават я сам да гэтага часу не магу глядзець без агіды. А ён, відаць, прывык.

— Дзе вы страцілі руку? — спытаў майстар, выгаворваючы словы павольна, амаль па складах, каб я лепш зразумеў.

Сабраўшы ўвесь свой бедны запас нямецкіх фраз, я растлумачыў, як мог. Майстар нечаканна адступіў на крок і пабляднеў. Потым адварнуўся, і поўныя губы яго прашапталі:

— Так, так. Там, значыць?

Ён моўчкі працягваў агляд, зняў мерку, запісаў нешта ў бланкот і папрасіў прыйсці праз тры дні. Чамусьці цяпер ён адводзіў вочы ў бок. Голас яго быў ціхім і бясстрасным. Майстар не ўсміхаўся нават пры развітанні.

Я здзівіўся, што мне назначылі такі кароткі тэрмін. Майстар жа сам скардзіўся на загрузанасць заказамі.

— Толькі б зрабілі добра, — з клапатлівасцю сказаў урач.

Праз тры дні мы прыйшлі зноў. Пратэз быў гатовы. Яго прынёс сам майстар. Я нічога не разумею ў пратэзах, але доктар ахнуў, калі разгледзеў яго. За ўсё жыццё не здаралася яму сустракаць такога дасканалата механізма штучнай рукі, такога тонкага вырабу.

— Гэты пратэз спецыяльны. Я сам зрабіў яго, — з дрэнна схаваным хваляваннем сказаў майстар.

У мяне на сэрцы ўсё яшчэ ляжаў горкі і цяжкі асядак. І я нічога не адказаў, а твар мой, напэўна, выказваў неадарэчаную гордасць і самаздаволенасць. Не ведаю. Ведаю толькі, што майстар, прымацаваўшы пратэз і растлумачыўшы мне, як трэба ім маніпуліраваць, з трывогай зірнуў на мяне і звярнуўся да доктара:

— Няхай зноў прыйдзе праз некалькі дзён, пасля практыкаванняў. Трэба праверыць, ці зручна яму. Папрасіце яго абавязкова прыйсці.

Сядзеў я ў атэлі і радаваўся, як дзіця, глядзячы на новую руку. Няёмка было спачатку, але паступова прывык, а калі мне ўдалося закурыць, радасці маёй не было мяжы. Я з удзячнасцю ўспамінаў цёмнавокага саксонца — майстра з залатымі рукамі.

Аднойчы (да ад'езду заставалася ўжо мала часу) да мяне прыйшоў доктар і сказаў, што майстар адмовіўся ўзяць грошы за пратэз. Ён зрабіў яго сам і дорыць мне. Цяжка апісаць здзіўленне, з якім я сустраў гэтую навіну. Ды такі ж пратэз — гэта цэлы скарб!

У той жа дзень пасля паўдня я прыйшоў у майстэрню. Там было шумна. Світалі свердлы, вішчалі пілы, і ў паветры насіўся раўнамерны металічны гул. Я азірнуўся. У канцы вялікай залы з'явілася мажняя фігура саксонца.

— Ну як? — спытаў ён яшчэ здалёку.

— Дзякую. Сардэчна дзякую, — замармытаў я, заікаючыся і так-сяк падбіраючы словы. — Але чаму ж падарунак? Не трэба.

Майстар абапёрся на край стала і загаварыў павольна і сумна:

— І я быў на фронце. З балгарамі не біўся. Але гэта ўсё роўна. Нядобра... — ён зірнуў на мяне, жадаючы пераканацца, ці разумею я яго. — Пратэз толькі пратэз, а рукі ўсё-такі няма.

Я быў крануты. Мне хацелася пра многае сказаць яму, але я ледзь звязаў простыя словы. Злаваўся на сябе і, у каторы раз, у думках паабяцаў добра заняцца нямецкай мовай. Доўга стаялі мы так, адзін перад другім, маўчалі і думалі, напэўна, аб адным і тым жа.

— Трэба ісці! — сказаў я занадта гучна. — Яшчэ раз дзякую вам сардэчна. Магчыма, убачымся калі-небудзь. Буду вам пісаць з Балгарыі. Усяго добрага!

Я падаў яму штучную руку, жадаючы паказаць, як натрэніраваўся ў рухах. Майстар машынальна падаў правую, дакрануўся да пальцаў пратэза і зараз жа адхапіў руку.

— Найн! — амаль крыкнуў ён. — Прашу вас, дайце мне вашу руку. Бітэ!

Мне здушыла горла. Магчыма, я пакрыўдзіў чалавека сваім міжвольным жартам? Магчыма, ён здаўся яму знакам непрымырасці? Я не паспеў яшчэ працягнуць другую руку, як ён прагна схапіў яе сваімі загрубелымі цёплымі далонямі.

— Левая, — уздыхнуў ён усміхнуўшыся, — яна лепш. Яна бліжэй да сэрца.

Тут я не вытрымаў. Я абняў шырокія плечы майстра і звонка пацалаваў яго ў шчаку. Яна была сухая і вельмі гарачая. А ён, ён у першы раз засмяўся.

Хрыста папрасіў прыкурыць, глыбока зацягнуўся і, выпусціўшы дым шырокім струменем са складзеных колцаў губ, прагаварыў задумліва:

— Потым я блукаў па вуліцах і думаў. Няхай у мяне толькі адна рука. Але як добра, што я мог абняць гэтага сябра саксонца. Ведаеш, брат, простыя людзі заўсёды здолеюць стаць сябрамі.

Нейкі час Хрыста глядзеў на шклянку, дзе весела іскрылася рубінавае віно, потым сказаў:

— Вось табе гісторыя гэтага па-майстэрску зробленага пратэза. Давай жа вып'ем, брат. За дужыя і ўмелыя рабочыя рукі! За руку сябра!

Пераклад з балгарскай мовы А. Стаянава

ПАЭЗІЯ, жывапіс, скульптура, музыка, тэатр! Колькі цудоўнага створана чалавекам для чалавека, каб упрыгожыць жыццё, напоўніць яго вялікім зместам, узбагаціць унутраны духоўны свет людзей.

Выключна важную ролю ў жыцці чалавека адыгрывае музыка, гэты магутны сродак, які абуджае ў людзях высокія пачуцці, натхняючы на працу і подзвіг. Паводле слоў выдатнага нямецкага кампазітара Людвіга ван Бетховена «музыка павінна высыкаць агонь з нужнай душы».

за ўладу Саветаў; гонарам за сваю краіну напаўняюцца сэрцы савецкіх людзей пры выкананні патрыятычнай «Песні аб Радзіме» І. Дунаеўскага; як сімвал мужнасці і стойкасці народа гучала ў гады Вялікай Айчыннай вайны песня А. Аляксандрава «Свяшчэнная вайна»; песні міру і дружбы пліе зараз моладзь усіх краін, хоць юнакі і дзяўчаты розных кантынентаў гавораць на розных мовах.

Вялікая эмацыянальная сіла твораў кампазітараў-класікаў. У творчасці Бетховена, Моцарта, Глінкі, Чайкоў-

межы, і калі, напрыклад, кампазітар апавядае аб жорсткай і ўпартай барацьбе з ворагам, то наўрад ці хто скажа, што музыка ў даным выпадку раскрывае пейзаж ціхай месячнай ночы.

Успрыняцце таго або іншага твора часта палігчасца тым, што кампазітары даюць сваім творам назвы, тлумачаць змест. Такі, напрыклад, цыкл фартэпіянных п'ес Чайкоўскага «Поры года», дзе кожная п'еса мае не толькі загалоўак (па назве месяца), але і вершаваны эпіграф; або цыкл фартэпіянных п'ес Мусаргскага «Карцінкі з выстаўкі», які ўзнік у кампазітара пад уражаннем ад пасмертнай выстаўкі карцін мастака Гартмана.

Назвы маюць і вялікія сімфанічныя творы, напрыклад, «Багатырская сімфонія» Барадзіна, «Фантастычная сімфонія» Берліёза, або сімфанічная паэма беларускага кампазітара Алоўнікава «Партызанская быль».

Падобныя музычныя творы мы называем «праграмнымі». У творах праграмнай музыкі часта змест запазычваецца кампазітарам з іншых відаў мастацтва: літаратуры, паэзіі і нават жывапісу. Таму, каб добра зразумець балет Пракоф'ева «Рамэо і Джульета», трэба ведаць аднайменную трагедыю Шэкспіра; каб зразумець музыку Грыга да драмы Ібсена «Пер Гюнт», неабходна пазнаёміцца з сюжэтам гэтай драмы; каб разабрацца ў фартэпіянных п'есах Ліста «Заручыны» і «Мысліцель», трэба ведаць карціну Рафаэля і скульптуру Мікельанджэло. Гэта дасць магчымасць накіраваць больш пэўна фантазію слухачоў, стварыць больш канкрэтныя вобразы.

Знаёмства з літаратурнымі першакрыніцамі вельмі важна для ўспрыняцця музычнага твора. Але гэта недастаткова, тым больш, што многія творы не маюць ні літаратурнай, ні аб'яўленай аўтарам праграмы. Кожны слухач павінен мець пэўныя веды па некаторых пытаннях тэорыі музыкі.

Музыка перадае той або іншы змест з дапамогай сваіх выразных сродкаў, г. зн. усіх элементаў, з якіх складаецца своеасаблівая «мова»

КРЫНІЦА ГЛЫБОКІХ ПАЧУЦЦЯЎ

Музыка — гэта мова пачуццяў і настрояў. У параўнанні з іншымі відамі мастацтва, напрыклад, літаратурай, жывапісам, яна займае асобае месца.

Музыка не «рысуе» нейкіх пэўных карцін, затое яна можа перадаць розныя адценні чалавечых пачуццяў, настрой, душэўных рухаў. Вельмі дакладна вызначыў сутнасць музыкі вялікі рускі пісьменнік Л. М. Талстой, назваўшы яе «стэнаграфіяй пачуццяў». А тыя вобразы, якія ўзнікаюць у нас пры слуханні музыкі, з'яўляюцца фактычна вынікам глыбокіх перажыванняў і адчуванняў, і кожны слухач можа ўявіць сабе штосьці сваё, блізкае свайму складу душы.

Адным з істотных адрозненняў музыкі ад іншых відаў мастацтва з'яўляецца таксама тое, што музыка раскрывае з'явы рэчаіснасці сваімі, спецыфічнымі сродкамі.

Калі пісьменнік стварае вобраз пры дапамозе слова, мастак — пры дапамозе фарбаў, то кампазітар стварае музычны вобраз з дапамогай гукаў.

Цяжка сабе ўявіць жыццё людзей без музыкі, без песень.

Са спяваннем рэвалюцыйных песень ішлі нашы бацькі і дзяды ў бой

скага, Мусаргскага, Пракоф'ева адлюстравана жыццё ва ўсіх яго разнастайных праявах. Іх музыка абуджае ідэалы, выходзіць пачуццё прыгожага.

Авалодаць класічнай спадчынай, шырэй і глыбей пазнаць свет, навучыцца слухаць і разумець музыку — да гэтага павінен імкнуцца кожны савецкі чалавек.

Калісьці існавала няправільная думка, што разумець музыку могуць толькі «выбраныя» людзі, якія маюць выключныя музычныя здольнасці. Але практыка паказала, што людзі самых розных прафесій разбіраюцца ў музыцы чула і тонка.

Каб навучыцца разумець музыку, трэба яе часта слухаць, імкнуцца зразумець змест музычнага твора, перажываць мноства пачуццяў, улоўліваць змены ў настрой, якімі прасякнуты твор. Гэта складаны творчы працэс, у якім няма пэўных правіл або рэцэптаў; тут патрэбен актыўны ўдзел самога слухача, уменне жыва і непасрэдна адгукацца на розныя пачуцці, уменне фантазіраваць. Часам адзін музычны твор рознымі слухачамі разумеецца па-рознаму. Праўда, адрозненне ў тлумачэнні не выходзіць за пэўныя

Вялікая група рабочых і служачых вучыцца ў вячэрняй музычнай школе ў пасёлку мінскіх трактаразаводцаў.

На здымку: выкладчык Елізавета Пятроўна Пlostак займаецца са сваёй вучанцай — старшым механікам інстытута энергетыкі камсамолкай Наташай Гладкай.

Фота П. Нікіціна.

музыкі. Да іх належаць: мелодыя, рытм, гармонія, лад, метр, дынамічныя адценкі, тэмбр і г. д. Толькі сукупнасць усіх сродкаў выразнасці выклікае ў слухача пэўныя мастацкія вобразы, уяўленні, эмоцыі.

З усіх сродкаў музычнай выразнасці найбольш важным з'яўляецца мелодыя, «душа музыкі», як назваў яе М. І. Глінка. Музычны крытык А. Сяроў пісаў: «У мелодыі галоўнае хараство, галоўнае зачараванне мастацтва гукаў; без яе ўсё бледнае, бласклернае, мёртвае, нягледзячы на самыя прымусовыя гарманічныя спалучэнні, на ўсе цуды кантрапункта і аркестроўкі». Мелодыі ў розных творах зусім розныя па характару, настрою: то спакойныя, задумлівыя, сумныя, то імклівыя, усхваляваныя; то пясчотныя і радасныя, то змрочныя і грозныя. Дастаткова паслухаць раманс «День ли царит» Чайкоўскага і «Песню Сальвейг» Грыга, «Вальс-фантазію» Глінкі і 2-ю рапсодыю Ліста, «Святуючню ўверцюру» Шастаковіча і 6-ю сімфонію Чайкоўскага, каб зразумець глыбіню і разнастай-

насць чалавечых пачуццяў, ацаніць прыгожасць мелодый.

Важнае значэнне ў музыцы мае і рытм твора, і слухачы звычайна правільна адрозніваюць бадзёры, валявы рытм маршу ад імклівага, рухомага рытму полькі, рытм вальса ад рытму паланеза і г. д. Аднак самі рытмы, пазбаўленыя меладычнага багацця, не могуць стварыць музычнага вобраза. Цяжка і нават немагчыма ў межах аднаго артыкула расказаць аб усіх сродках выразнасці, якімі карыстаюцца кампазітары. Любы працавіты чалавек зможа набыць мінімальныя веды асноўных пытанняў тэорыі музыкі, што дапаможа яму лепш зразумець задуму кампазітара і тое, якімі музычнымі сродкамі яна выканана. Расшыраючы свае пазнанні аб музыцы, трэба таксама азнаёміцца з рознымі відамі, рознымі жанрамі музычнага мастацтва. Песня і раманс, саната і сімфонія, опера і балет — усё гэта чакае свайго засваення.

Музыка не адразу адкрывае нам свае скарбы. Для таго, каб ахапіць глыбіню задумы многіх тварэнняў,

трэба неаднаразова слухаць іх, трэба выходзіць свой музычны густ.

Музычнае мастацтва патрабуе да сябе сур'ёзных адносін. І нездарма вядомы кампазітар Д. Шастаковіч заклікае: «Любіце і вывучайце вялікае мастацтва музыкі. Яно адкрые вам мноства вялікіх пачуццяў, страстей, думак. Яно зробіць вас духоўна больш багатымі, чыстымі, дасканалымі. Дзякуючы музыцы вы знойдзеце ў сабе новыя, невядомыя вам раней сілы — вы ўбачыце жыццё ў новых танах і фарбах».

У наш цудоўны, гістарычны час, калі савецкі народ цвёрда і ўпэўнена ідзе па шляху будаўніцтва камунізма, пытанне аб усебаковым развіцці і культурным выхаванні кожнага члена грамадства стала асабліва актуальным. Будаўнікі камунізма павінны быць не толькі сапраўднымі майстрамі сваёй справы, сваёй прафесіі, але павінны і добра разбірацца ў пытаннях літаратуры, жывапісу, музыкі. Такім і толькі такім можна ўвайсці ў светлае камуністычнае заўтра.

Іна ЗУБРЫЧ

Патэнка Веры Патапчук

СЛОВЫ, нібы аплявухі, балючыя і крыўдныя. Ад іх на шчоках успыхваюць чырвоныя плямы. І вось ужо ўвесь твар дзяўчыны загараецца барвовым полымем. Яна ніжэй апускае галаву, употай, спадылба кідае кароткія позірккі на сваіх суседак па лаве.

Справа сядзіць спекулянтка дробнымі рэчамі Анастасія Хвісюк. Жанчына яшчэ маладая, але апусціцца паспела ўжо грунтоўна. Твар нейкі свінцовы, азызлы, пад зладзеяватымі вачыма — мяшкі; даўно нячэсаныя лямцаватыя валасы кашлатымі патламі выбіліся з-пад бруднай хусткі. Злева развалілася самагоншчыца Марыя Палоцкая. «А гэта яшчэ лепшая, — у думках заўважае Вера. — Уся апухла, прапахла самагонным перагарам». Ёй робіцца агідна. Яна хоча ўсхапіцца з лавы, выскачыць на вуліцу і бегчы, бегчы, куды вочы глядзяць. Толькі б не чужыя гэтых калючых слоў. Але ад заслужанага суда грамадскасці ўцячы нельга. Вера гэта добра разумее і пакорліва слухае ўсё тое, што гавораць калгаснікі пра суседак па лаве, пра яе самую. Толькі галава апускаецца ўсё ніжэй і ніжэй.

На трыбуне брыгадзіра паляводчай брыгады змяняе старшыня праўлення Васіль Давыдавіч Лягун. «Што ён скажа? — з трывогай думае Вера. — Няўжо і ён не знойдзе для мяне ніводнага добрага слова».

Лягун гаворыць стрымана. Адчуваецца, што ён да глыбіні душы абураны паводзінамі дармаедаў, што ўнутры яго ўсё кіпіць, але ён стрымлівае сябе, не дае вырвацца вонкі ўсёй той злосці, якая накіпілася ў сэрцы на дармаедаў. І ад гэтага сказы атрымліваюцца кароткімі, абрывістымі, цяжкімі, як камені.

— Хопіць! Дармаедаў цяпець не будзем! З такімі, як Анастасія Хвісюк і Марыя Палоцкая, нам не па дарозе! — Лягун далонню секануў паветра, змоўк. У памяшканні стала ціха-ціха... «Мяне пашкадаваў, не назваў», — Вера з удзячнасцю паглядзела на Васіля Давыдавіча. Той заўважыў яе позірк і неяк зусім прачула вымавіў:

— Ну, а што нам рабіць вось з ёй, Верай Патапчук? Дзяўчына — любоа паглядзець! Дзесяцігодку скончыла! Усе дарогі ў жыццё адкрыты! А яна вунь у якую кампанію трапіла! — старшыня зноў крыху памаўчаў, нібы збіраю-

чыся з думкамі. — Ці тут тваё месца, Вера? Табе трэба быць поплец з Нінай Палоска! Вось твая сяброўка!..

Ніна Палоска... Так, так, яна з дзяцінства была сяброўкай Веры. Разам хадзілі ў школу, разам рашалі цяжкія задачы, дзяліліся цукеркамі і першымі дзявочымі тайнамі... А гады непрыкметна ляцелі і ўсё далей разыходзіліся іх жыццёвыя сцежкі.

Жыццярэдасная, жвавая Ніна пасля ўрокаў спяшалася на ферму, каб, як яна гаварыла тады, адпачыць і павучыцца справе. Тут дзяўчынка імкнулася дапамагчы ўсім: даяркам, пастухам, свінаркам. Асабліва любіла яна цялят.

— Ведаеш, Вера, — расказвала яна аднойчы сваёй сяброўцы, — яны такія цікавыя, як маленькія дзеці! Хадзем са мной, там табе таксама спадабаецца!

— Добра, — згадзілася Вера. — Толькі збегаю ў мамы дазволу спытаю.

— Ну бяжы, я цябе пачакаю!

Ад мамы Вера вярнулася засмучонай.

— Не дазваляе, — ціха адказала яна. — Кажы, там брудна.

Вера, якую бацькі не прывучалі да працы, расла спешчанай, кволай. Паступова складваліся ў яе няправільныя погляды на жыццё. У дзесятым класе яны канчаткова ўзялі верх. Тады і скончылася дружба паміж сяброўкамі. Ніна Палоска ўсім сэрцам цягнулася да справы, да працы, ад якой была б карысць усяму калгасу, усёй Радзіме; Вера, наадварот, марыла аб жыцці лёгкім, бесклапотным. «Выходзяць жа некаторыя прыгожыя дзяўчаты за людзей хоць у гадах, але з тоўстай ашчаднай кніжкай, і жывуць... А хіба я горш за іх? — Вера падносіла да свайго свежага тварыка маленькае люстэрка, задаволена ўсміхалася. — Нічога, як-небудзь уладкуюся».

Пакуль яна нечага чакае, раскажам аб справах Ніны Палоска.

Яшчэ будучы вучаніцай дзесятага класа, дзяўчына зацікавілася вопытам работы знатнай цялятніцы калгаса імя Кірава Пінскага раёна Любові Іванаўны Крукавай. Яна выразвала і збірала ўсе артыкулы, якія друкаваліся ў абласной і рэспубліканскіх газетах, чытала лістоўкі з расказам аб вопыце перадавой цялятніцы. І калі прыйшла на ферму, ужо добра ведала прыёмы працы Любові Крукавай. Гэта дазволіла ёй адразу арганізаваць догляд цялят сваёй групы па-новаму.

Па вопыту Любові Крукавай Ніна карміла цялят не тры разы ў дзень, а 5—6, прычым з 20-дзённага ўзросту прывучала да канцэнтратаў і сена. Давала гэтыя кармы невялікімі порцыямі, паступова павялічваючы іх.

І яшчэ пра адно новаўвядзенне Ніны Палоска варты расказаць — пра пасьбу маленькіх цялят. У калгасе цялят да гэтага ўсё лета трымалі ў стойлах. «Наядуцца зеляніны, а потым хварэюць», — адказвалі цялятніцы на разгубленасць Ніны.

— А Крукава ж пасе, — гарачылася дзяўчына.
— Можа і пасе. Мы прабавалі, а ў нас не атрымалася.
Паспрабуй ты...

— І паспрабую!
І Ніна рызкнула. Зрабіла гэта асцярожна, так, як і Крукава. Яна пачала прывучаць цялят да паядання свежай травы ў стойле. Спачатку выдавала літаральна па жменьцы ў дзень; потым — больш. Праз тыдзень маладняк выпускала на пашу. Папасе гадзіну-паўтары, і зноў у стойла. Праз месяц цяляты пасвіліся ўжо ўвесь дзень. Нават пошла Ніна прывозіла на пашу. І цуд — захворванняў ніякіх! Наадварот, на свежым паветры цяляты загартаваліся і выглядалі выдатна.

Аказваецца, справа была ў тым, як падысці да пасьбы цялят.

Час хутка ляціць. Непрыкметна для Ніны мінуў першы год работы. Ён прынес дзяўчыне нямала радасці. Яе гадванцы аказаліся значна лепшымі за маладняк астатніх цялятніц. «Карпатлівую, але добрую справу робіць Ніна», — рашылі сяброўкі на ферме. І па яе прыкладу самі пачалі па-новаму даглядаць сваіх цялят.

У калгасе ацанілі гэта, і, нягледзячы на малады узрост Ніны, з ёй пачалі лічыцца, раіцца, паважаць. А ў мінулым годзе праўленне арцелі накіравала яе на вучобу ў Горацкую сельскагаспадарчую акадэмію. Зараз Ніна Палоска — студэнтка 2-га курса. Настойлівая, цікавая, валявая, яна вучыцца гэтак жа старанна, як і працавала.

А яна, Вера, марна патраціла час. І як жа гэта зда-рылася?

Вось яна сядзіць на пасяджэнні праўлення на адной лаве з людзьмі, што блытаюцца пад нагамі, перашкаджаюць нашаму грамадству рухацца ўперад. Яе асуджаюць аднасельцы як дармаедку, нахлебніцу! Ёй сорамна і крыўдна.

Няўжо не магла яна быць такой, як Ніна Палоска, якой ганарыцца калгас? Магла! І нават становілася на гэты шлях. Неяк пасля заканчэння дзесяцігодкі яе запрасілі на адкрыты камсамольскі сход. Вера здзівілася: яна не была камсамолкай, але на сход прыйшла.

Тут былі яе аднагодкі, прысутнічаў і старшыня калгаса. Размова ішла аб уладкаванні выпускнікоў на работу. Дайшла чарга і да Веры Патапчук. Ёй прапанавалі пайсці на свінаферму.

— Там ёсць у каго павучыцца, — заўважыў старшыня, — Герой Сацыялістычнай Працы Сцепаніда Ільчук з ахвотай перадасць свой багаты вопыт. З яе дапамогай Вера хутка стане добрай свінаркай! — Гэтыя словы закрунулі самалюбства дзяўчыны. «Знайшлі прафесію!.. Быццам мне ў некага трэба вучыцца, як свіней карміць», — але прыглушыла ўспыхнуўшае абурэнне, згадзілася.

Аднак непрывучаная з дзяцінства да працы, Вера хутка сталмалася, а работа здалася ёй аднастайнай і нецікавай. Праз тыдзень Вера пачала адносіцца да сваіх абавязкаў з халадком. Яна не вытрымлівала распарадку дня, кармы рыхтавала абы як. Свінні пачалі худзець. Гэта заўважылі яе сяброўкі па працы, папярэдзілі. Потым у больш рэзкай форме патрабавалі не падводзіць іх, а Вера працягвала сваё. Яе раскрытыкавалі ў насценнай газеце.

Прачытала Вера заметку, пакрыўдзілася і пайшла дамоў, маўляў, не спадабалася я вам, працуйце самі. «Пражыву і без вас».

Так і прасядзела Вера Патапчук дома амаль два гады. Ноччу гулямі займалася, а днём адсыпалася. Паспрабавала маці закінуць слова наконт работы, але збалаваная дачка надзьмула вусны, тая і прыкусіла язык.

Аднак усяму бывае канец. У калгасе павялі рашучую барацьбу з дармаедамі. І вось яна, Вера Патапчук, сядзіць побач са спекулянткай і самагоншчыцай.

— Дык што будзем рабіць з Верай Патапчук? — паўтарае сваё пытанне старшыня. Але зала маўчыць. Маўчыць і Вера, быццам ёй няма чаго сказаць.

Няўжо яна не зразумела сваёй памылкі? Няўжо яна і далей будзе ў баку ад вялікага жыцця? А яна ж яшчэ зусім маладая! Усё жыццё наперадзе.

Падумай аб гэтым, Вера! Падумай, пакуль не позна.

У. КУЛАКОУ

Калгас імя Жданава
Драгічынскага раёна
Брэсцкай вобласці.

Дарагі чытач! А ці ёсць у вашым калектыве лодары і дармаеды і як з імі змагаюцца? Напішыце нам пра гэта.

РАДКІ З ПІСЬМАЎ

Водгукі на пісьмо Л. Садоўскай «Па чый віне разбурана сям'я?», надрукаванае ў № 11.

Я ніколі не пісала пісьмаў у рэдакцыю. Але ваша пісьмо мяне вельмі ўсхвалявала. Вы, паважаная Л. Садоўская, правільна зрабілі, што пакінулі яго. Ён яшчэ адумаецца, што рабіў няправільна, што ішоў памылковым шляхам у жыццё.

Я таксама зрабіла памылку. Пайшла ў царкву і хрысціла дзіця. Мяне за гэта выключылі з камсамола. Потым я паступіла працаваць на фабрыку. Сорамна было глядзець людзям у вочы. Але я зразумела, што гэта дрэнна, і ўсімі сіламі старалася працаваць у калектыве, займалася ў розных гуртках. І мяне прынялі ў камсамол, паверылі мне. Я абяцаю апраўдаць гэтае высокае званне.

М. КАСАР

г. Гомель.

Вядома, вам было цяжка змагацца адной супраць двух. Але на вашым баку была ваша маладосць, свядомасць і, нарэшце, каханне. Але ў гэтай барацьбе перамагла сваякруха са сваімі адсталымі поглядамі, са сваёй верай у бога. Відаць, яна змагалася больш настойліва, упарта. Ён так і застаўся блытацца ў брудным павучінні рэлігіі. Ды і не толькі ён... Ваш былы муж, напэўна, стварыў новую сям'ю. Ён калечыць не толькі жыццё жонкі, але і сваіх дзяцей, у будучым можа і ўнукаў.

Р. БАГАЧОВА,
настаўніца.

в. Абакумы,
Лоеўскі раён,
Гомельская вобласць.

Я сама ўдава, у мяне муж памёр, засталася трое малых дзяцей на маім утрыманні, я разумею, як цяжка жыць, страціўшы мужа і бацьку сваіх дзяцей. Але думаю, што яшчэ цяжэй, калі ён, муж, ходзіць дзе-небудзь па нашай савецкай зямлі «здоровым калекам» і будзе яшчэ калечыць іншых мяккахарактарных людзей.

Н. У. ВРУБЛЕЎСКАЯ

в. Ацмінава
Навагрудскага раёна
Гродзенскай вобласці.

За чалавека, сябра сям'і, лепшага друга жыцця, калі вы яго кахаеце, калі ён вам дарагі, патрэбна змагацца.

Анатоль ШАРАЕЎ,

калгаснік в. Тударава Шклоўскага раёна.

Па майму меркаванню, вы зрабілі правільна. Так што не смуткуйце аб бескарысным і страчаным, гадуйце і выхоўвайце сваю дачку добрым чалавекам.

Г. І. ІВАШКІНА

г. Смаленск, саўгас «Анастасына»

Нам здаецца, што вам трэба было ўпарта і настойліва змагацца за чалавека, за ўтрыманне сям'і, выкрываючы баптыстаў. Гэтым самым вы прынеслі б вялікую карысць і грамадству і сабе, сваёй сям'і.

Муж і жонка ЗАЙЦАВЫ

вёска Нікольск,
Горацкі раён,
Магілёўская вобласць.

Пісаць добра не ўмеем, але напішам тое, што думаем. Зброд баптыстаў і сектантаў — гэта не сям'я. У вас цяпер самая сапраўдная савецкая сям'я, у якой жываць вы і ваша дачка.

У. М. СІДОРЧЫК,

Е. Т. БУЛАЎКА,

рабочыя саўгаса «Раготна»
Дзятлаўскага раёна.

Чаго варты Садоўскі, былы ваш муж? Хіба гэта чалавек, які жыве на гэтым свеце, а ўсе думкі пра жыццё на тым свеце? Гэта жылы труп.

П. ДАНЫШЫН

с. Новая Вадалга
Харкаўскай вобласці.

Думаю, што змагацца за чалавека трэба было абавязкова, і змагацца не ў адзіночку, а з дапамогай грамадскасці. Барацьба з баптыстамі — задача кожнага савецкага чалавека. Мы ўсе павінны ратаваць чалавечыя душы ад іх згубнага ўплыву.

Ніна ЛЯДЭНКА

г. Віцебск.

Алжыр Змагаецца

ВЫСТУПАЮЧЫ на 15-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН, М. С. Хрушчоў назваў каланіялізм «спадчынай варварства і дзікасці мінулых стагоддзяў» і патрабаваў неадкладнай ліквідацыі яго. Агнём і мячом каланізатары спрабуюць падавіць імкненне каланіяльных народаў да свабоды і незалежнасці. Не спыняючыся ні перад чым, яны па-зверску распраўляюцца з непакорнымі народамі, сеюць страх і смерць у сваіх калоніях, забіваюць і калечаць тысячы людзей. З нечалавечай жорсткасцю яны абрушваюць сваю страшную зброю і на безабаронных жанчын, старых і дзяцей.

Сёмы год у Алжыры ідзе вайна французскіх каланізатараў супраць яго народа, які змагаецца за сваю свабоду і незалежнасць. Сёмы год узброеная да зубоў французская армія, якая атрымлівае дапамогу ад саюзнікаў Францыі па аграіў-наму блоку НАТО, і перш за ўсё ад ЗША, спрабуе паставіць на калені мужны, свабодалюбівы народ Алжыра.

У сваёй барацьбе супраць алжырскага народа французскія каланізатары часта ўжываюць такія метады, якія могуць сапернічаць з метадамі гітлераўскіх садыстаў у час другой светнай вайны. Расстрэлы, катаванні, пагромы, масавыя забойствы, падпалы, зверскія бамбардзіроўкі і артылерыйскія абстрэлы мірных вёсак, страшэнны тэрор — вось зброя французскіх каланізатараў у Алжыры. Гараць вёскі і гарады Алжыра, палаюць стойбішчы бедуінаў — вандроўнікаў, чырваніцца пясок крывёю алжырскіх мужчын, жанчын і дзяцей. Прымяняючы праславетную тактыку «выпаленай зямлі», якая выкарыстоўвалася французамі і ў В'етнаме, зганяючы з наседжаных месц алжырскіх сялян, разараючы вёскі і забіваючы ні ў чым не вінаватых мірных жыхароў, французскія каланізатары хочуць пасеяць жах сярод алжырскага народа і забіць у ім імкненне да свабоды і барацьбы.

Сэрца абліваецца крывёю, калі чытаеш пра лёс жанчын і дзяцей Алжыра, якія перажылі жахі французскага «ўціхамірання» (так французскія каланіялісты называюць сваю разбойніцкую вайну ў Алжыры) і былі вымушаны шукаць сховішча ад гэтых жахаў за межамі сваёй радзімы. Нядаўна орган Французскай камуністычнай партыі газета «Юманітэ» апублікавала на сваіх старонках рэпартаж свайго спецыяльнага карэспандэнта ў Тунісе Мадлены Рыфо, якая наведла радзіццячых прытулкаў Туніса, дзе зараз знаходзяцца сотні маленькіх алжырскіх дзяцей-сірат, гутарыла з многімі алжырскімі бежанцамі, ездзіла ў пагранічныя з Алжырам раёны, дзе пад адкрытым небам у жахлівых умовах жывуць тысячы алжырскіх сем'яў. Нельга спакойна чытаць гнёўныя радкі гэтага рэпартажа. З нянавісцю думаеш пра тых, хто прынёс алжырскаму народу голад, смерць, нястачы і слёзы і хто пры гэтым не саромеецца яшчэ публічна гаварыць аб нейкай «цывілізатарскай» місіі Францыі і іншых каланіяльных дзяржаў у Афрыцы.

Вось сапраўдны твар гэтай праслаўтай «цывілізатарскай» місіі. Адзін з маленькіх алжырцаў, з якімі сустрэлася М. Рыфо ў дзіцячым прытулку Рабата, раскажаў ёй: «Майго бацьку французы кінулі ў турму. У нас адабралі зямлю. Мы працавалі ў французскага каланіста. Я пасвіў яго статак. Вучыцца я не мог, таму што наша сям'я была бедная. Нашай вёскі больш не існуе, яе спалілі французы. Дзе мая маці? Яе забілі французскія салдаты».

Другі алжырскі хлопчык, які страціў усё: маці, бацьку, брата і нават сваё імя, праз слёзы не па-дзіцячаму сур'ёзна гаварыў: «Аднойчы мой бацька быў дома. Раптам у вёску прыехалі французы. Бацька пачаў маліцца. Салдаты ўварваліся ў наш дом і забілі бацьку. Усе нашы разбегліся. Мая маці кудысьці схавалася. Мы з братам пабеглі ў лес. Французы стралялі па нас. Брат загінуў, а я ўцёк».

Карэспандэнтка «Юманітэ» чула дзесяткі такіх расказаў. Перад ёй праходзілі жахлівыя малюнкi «ўціхамірання» Алжыра, якое праводзілася азвярэлымі французскімі каланізатарамі. Нават не верыцца, што людзі здольны на такія злачынствы. Але гэта не людзі, калі яны расстрэльваюць безабаронных

жанчын, старых і дзяцей, паліваюць свінцом бежанцаў, што пакідаюць палаючую зямлю Алжыра, нацкоўваюць сваіх сабак на маленькіх алжырцаў, сустраўшы іх у лесе або ў полі. Жах застыў у вачах алжырскіх дзяцей, якія знаходзяцца ў прытулках Туніса. Яны не могуць спакойна слухаць, калі гавораць па-французску, бо гэта ім нагадвае аб французскіх салдатах, што стралялі ў іх. Гук самалёта, які пралятае над галавой, палохае іх, таму што яны не могуць забыць зверскія налёты французскай авіяцыі на іх родныя вёскі і гарады, не могуць забыць начныя бамбардзіроўкі і абстрэлы. Яшчэ доўга ў памяці алжырскіх дзяцей застануцца страшэнныя кашмары вайны, атручваючы іх дзяцінства, іх спакойнае жыццё.

Французскія каланізатары вядуць у Алжыры разбойніцкую знішчальную вайну, падобную да той, якую яны вялі ў Індакітай. Нядаўна «Юманітэ» прыводзіла страшэнныя даныя аб алжырскай трагедыі. У горадзе Цебеса за 4 гады чалавечыя страты склалі амаль 50% насельніцтва. Палавіна жыхароў горада была кінута ў канцлагеры або знішчана. Тое самае і ў іншых гарадах Алжыра.

А ў мінулым месяцы свет з абурэннем даведаўся аб новым злачынстве французскіх каланізатараў у Алжыры — аб масавых забойствах алжырцаў — удзельнікаў мірных дэманстрацый, якія адбываліся ў час прабывання там прэзідэнта Францыі генерала дэ Голя. Гэтыя дэманстрацыі праходзілі пад лозунгамі справядлівага і мірнага ўрэгулявання алжырскай праблемы на аснове самавызначэння Алжыра. Супраць бяззбройных дэманстрантаў былі кінуты танкі і браневікі. Сотні алжырцаў былі забіты і ранены. Дзесяткі тысяч мужчын, жанчын і дзяцей у арабскіх кварталах аказаліся пад пагрозай пагалоўнага знішчэння азвярэлымі французскімі каланізатарамі. У сувязі з гэтымі падзеямі старшыня Часовага ўрада Алжырскай Рэспублікі Ферхат Абас вымушан быў звярнуцца да ААН і кіраўнікоў некаторых дзяржаў з прапановай ужыць неабходныя меры да таго, каб пакласці канец гэтым масавым крывавым расправам над жыхарамі Алжыра.

Грамадскасць усяго свету заклеімавала ганьбай новыя зверствы французскіх каланізатараў у Алжыры. Выказваючы пачуцці ўсяго савецкага народа, М. С. Хрушчоў у сваёй тэлеграме Ферхату Абасу пісаў: «Як бы ні лютавалі каланізатары, ім не ўдасца захаваць ганебныя каланіяльныя парадкі ў Алжыры, як і ў іншых раёнах свету, дзе сёння над народамі яшчэ не ўзышло сонца нацыянальнай свабоды і незалежнасці, але дзе яно абавязкова ўзыйдзе, і гэты дзень не за гарамі. Алжырскі народ, які карыстаецца падтрымкай усіх свабодалюбівых народаў свету, даб'ецца перамогі ў сваёй справядлівай барацьбе». І мы верым, што гэтыя спадзяванні ўсіх свабодалюбівых народаў свету збудуцца. Алжыр стане свабодным!

В. НИКАЛАЕВИЧ

— Гэта здарылася, калі я ратаваўся.

— Вы думаеце, вы ўсё ведаеце пра вайну?..

(Здымкі з газеты «Юманітэ»).

Пра маці забылі...

Пра гэта я не магу пісаць без хвалівання. Не магу таму, што я абурана бесчалавечымі адносінамі дзяцей да маці. Маці, якая выхавала пяцярых дзяцей, кінута імі, як бывае кінута зношаная, непатрэбная рэч. Я пішу і бачу перад вачыма гэтую васьмідзесяцігадовую бабулю — Марыю Сямёнаўну Зуйко. Яна 30 год сумленна працавала на транспарце, кожны зароблены рубель спяшалася аднесці дадому, каб купіць сваім сынам і дачушцы які-небудзь гасцінец, якую-небудзь абноўку. Часта вярталася з работы стомленая, а трэба было дагледзець малых: зварыць ім абед, памыць кашулькі, спаднічку. А сыні-свавольнікі не шкадавалі маміных рук — кожны дзень то адзін, то другі падзярэ штонікі, кашульку, лаячы па дрэвах, па дахах хлявоў. Колькі было пакладзена латак, колькі гэтыя маршчыністыя спрацаваныя рукі перамылі бялізны. Колькі на гэй недаспала яна, седзячы ля пасцелі хворых дзяцей, колькі сіл і здароўя аддала яна ім... Дзеці выраслі, сталі самастойнымі, абзавяліся сем'ямі і забылі пра тую, хто выгадаваў і выхаваў іх, хто даў ім усё, забылі... пра сваю маці... Што можа быць горш гэтага?..

Дзяржава, вядома, не забыла М. С. Зуйко, яна раз атрымлівае пенсію, але жыць ёй няма дзе. Праўда, адзін з сыноў (Даніла) прытуліў маці, сам ён жыве з сям'ёй у такой старой халупе, якая можа ў любы момант разваліцца. Сям'я сына — жонка і дарослая дачка — працуюць і не маюць часу паглядзець за бабуляй. А дзе ж астатнія дзеці? Два сыны жывуць і працуюць на Далёкім Усходзе, чацвёрты сын жыве ў адным горадзе з маці: Мікалай Зуйко мае ўласны дом, дзе няма месца для маці. Там жа, у Магілёве, жыве і дачка, якая мае кватэру.

Калі члены жонсавета сустрэліся з дзецьмі М. С. Зуйко, сыны і дачка заявілі, што не могуць узяць да сябе ў дом старую маці па той прычыне, што яна не ўжываецца па характару, неакуратная. Чэрствыя, бяздушныя людзі самазадаволены зачыніліся ў сваіх кватэрах і не адгукваюцца на стук маці. А ёй зараз, як ніколі, патрэбны іх клопаты, патрэбна ўвага, ласкавае слова.

І вось яна ў нас, у жонсавеце. Просіць уладкаваць у дом састарэлых у Пальковічы. Жанчына згодна жыць сярод незнаёмых людзей, толькі б хто-небудзь прынёс

ёй шклянку чаю, гарачы абед, каб хто-небудзь пагаварыў з ёй па-чалавечаму.

Жонсавет вырашыў праціць Магілёўскі аблсабес аб уладкаванні ў дом састарэлых Марыі Сямёнаўны Зуйко. Няхай у калектывах, дзе працуюць дзеці Зуйко, ведаюць, што побач з імі знаходзяцца эгаісты, якія адракліся ад сваёй маці, няхай ганьбай і гневамі закляюмуць яны гэтых здаровых малых людзей, якія страцілі сорама і сумленне! Няхай народны суд абавязвае іх плаціць маці штотымся, каб гэтыя грошы ішлі на ўтрыманне М. С. Зуйко ў доме састарэлых.

П. БАРТОШКІНА,
старшыня жонсавета
Магілёўскага чыгуначнага вузла.

Шмат ковага

Вялікія пераўтварэнні адбыліся за гады Савецкай улады ў нашай мясцовасці. Пры панскай Польшчы тут былі ў асноўным хутары. Сяляне гнуліся на сваіх вузенькіх палосках. Жылі ў галечы і голадзе. Зараз непазнавальнымі зрабіліся вёскі Павеце, Рачнёва, Папкі, Чурылава, Орцы, Латышонкі і іншыя. Усе 26 невялікіх вёсак аб'яднаны ва ўзбуйненую сельгасарцель «Гігант».

Усе вёскі радыёфікаваны і электрыфікаваны. Зараз у дамах калгаснікаў гаворыць радыё і гарыць лампачка Ільіча.

Для абслугоўвання працоўных адкрыты тры магазіны. Ёсць сярэдняя, сямігадовая, дзве пачатковыя школы.

І адпачыць пасля работы культурна можна: штотды адкрыта хата-чытальня, на бібліятэчных паліцах шмат цікавых кніг. Кожная калгасная сям'я выпісвае газеты і часопісы, некаторыя нават па тры-чатыры выданні. А ўвечары ў сельскім клубе можна і кінакарціну паглядзець, і лекцыю цікавую паслухаць, і самадзейнасць сваю паказаць, і проста патанцаваць пад гармонік, калі ёсць ахвота.

Культурна і заможна жывуць працаўнікі сельгасарцелі «Гігант». І мінулае ўспамінаюць як страшную казку.

А. Д. ВАСІЛЬЕУ,
загадчык Павяцкага
фельчарска-акушэрскага
пункта.

Нястомная працаўніца

Пятнаццаць год працуе Кацярына Самуілаўна Івіцкая ў медыцыне, з іх 11 год — загадчыца Горкаўскага медыцынскага пункта Крычаўскага раёна. За гэты

час яна праявіла сябе як старанная, чужая работніца. І днём і ўначы, у любы час і любое надвор'е ідзе Кацярына Самуілаўна на дапамогу хворым. Яна робіць падворныя абходы, выяўляе хворых, якія тэмператураць, накіроўвае іх своєчасова ў бальніцу.

— Лячыць хворых — наш абавязак, — адказвае на падзякі жанчына.

Кацярына Самуілаўна яшчэ і агітатар і член лектарскай групы. Яна часта чытае лекцыі на медыцынскія тэмы.

А. КАТОУСКАЯ,
калгасніца сельгасарцелі
імя Калініна Крычаўскага
раёна Магілёўскай вобласці.

Шчырая падзяка

Хачу праз часопіс «Работніца і сялянка» вынесці сваю шчырую падзяку дырэкцыі аршанскага завода «Чырвоны змагар». Справа ў тым, што я набыла беспрыцёсную мясарубку, якую выпускае завод «Чырвоны змагар», але здарылася так, што адна дэталёў — гайка-барометр — згубілася і ні дзе ў магілёўскіх магазінах я купіць яе не змагла, таму што ў продажы такіх дэталей няма. Я напісала пісьмо на імя дырэкцыі і праз чатыры дні атрымала патрэбную дэталёў.

М. КАСЬЯНАВА,
г. Магілёў.

Старэйшая жанчына

У вёсцы Лубень, што на тэрыторыі калгаса «Чырвоная зорка» Івянецкага раёна, жыве старэйшая жыхарка навакольных вёсак Міхаліна Міхайлаўна Гантар — 1856 года нараджэння. Ёй ужо мінула 104 гады.

Але нягледзячы на гэта, жанчына адчувае сябе добра. Яшчэ мае нядрэнны слых і зрок. Без акулараў зацягвае нітку ў вушка іголки, не скардзіцца на недамаганне і боль.

С. ЛІПНІЦКІ
Івянецкі раён.

Калектыву мастацкай самадзейнасці Аршанскага ільнокамбіната адзначыў сваё 30-годдзе. З юбілейнай справаздачай удзельнікі самадзейнасці выступілі перад працоўнымі Віцебска. На здымках: Злева — сцэна са спектакля па раману Г. Мікалаевай «Бітва ў дарозе», пастаўленага драматычным калектывам. Справа — развільшчыца Ларыса Гарбаценка і рабочы ткацкай вытворчасці Мікалай Шутаў выконваюць «Гуцульскі казачок».

Фота С. Капелькі.

Іван МУРАВЕЙКА

Адарвайся абцас.
Гэта — раз!

Запыліўся дыван.
Гэта — два!

Смецця многа ў двары.
Гэта — тры!

Сам прыб'ю свой абцас.
Гэта — раз!

Выб'ю пыл з дывана.
Гэта — два.

Прыбярэ у двары.
Гэта — тры!

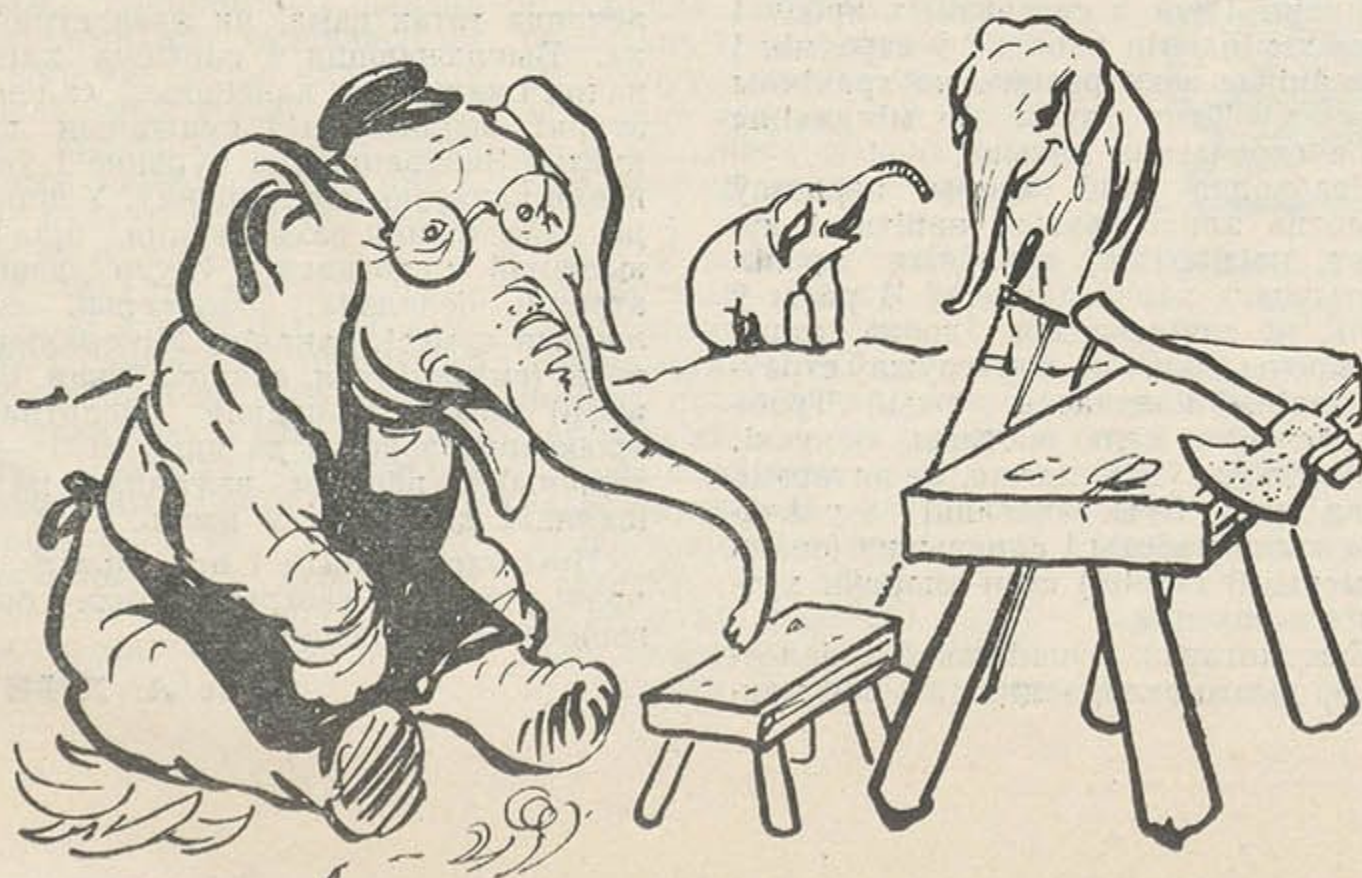
Так лічыў бы, напэўна,
Да ста я,
Ды работы ў мяне
Не хапае.

СЛОН-СТАЛЯР

Клапатлівы бацька-слон
Для сланіхі збіў услон,
А для сына-сланянятка
Збіў услончык-усланятка.

Паглядзі
На ўслон і ўслончык —
Ну нібыта —
Слон і слончык.

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

РАМАН
абураецца

Шуміць Раман:
— Які абман!
Арэхі я купляў дарма!
Адзін пусты,
Другі пусты
І ў трэцім зернетка няма.

— Што за фабрыка такая
Столькі браку выпускае?

СНЯЖЫНАЧКА
пагрэцца
захацела

Сняжыначка пагрэцца захацела
І раніцой на комін ціха села.
І адразу ёй так цёпла стала,
Што яна ад радасці растала.

Міхась ЗАЛЕСКІ

МАЛЕНЬКІЯ АПАВЯДАННІ
ПРА МАЛЕНЬКІХ
МАЛАДЫ ВЫРАСЦЕ!

Прыйшла бабуля ад зубнога
ўрача, узялася за шчаку і сказала:
— Ой, ой! Унучак, у мяне зуб
вырвалі.

— А ты, бабулька, не шкадуй
стараго зуба. Малады вырасце! —
суцешыў бабулю Сымонка.

СВОЙ КУТОК

Сям'я збіралася перасяліцца
ў новую кватэру, дзе для бабулі
быў адведзены асобны пакой.

— Цяпер і ў мяне будзе свой
куток, — абрадавалася бабуля.

Пачуў гэта Сымонка і пытае:
— Бабулька, а хто ж цябе туды
ставіць будзе?

Калі ў дзіцяці астма

На бронхіяльную астму могуць хварэць дзеці рознага ўзросту. Асноўнай прыкметай гэтага захворвання з'яўляюцца перыядычныя прыступы ўдушша, якія часцей за ўсё ўзнікаюць уначы. Часам прыступам папярэднічаюць невялікі насмарк і кашаль, часам — дрэнны сон, паніжэнне апетыту; часам жа яны з'яўляюцца раптоўна, калі дзіця як быццам зусім здаровае.

Прыступы бронхіяльнай астмы могуць выклікацца рознымі рэчывамі, да якіх арганізм дзіцяці праяўляе павышаную адчувальнасць, так званымі алергенамі. Алергенам можа аказвацца пах кветак, воўна розных жывёл, напрыклад кошкі, некаторыя харчовыя прадукты, лекавыя рэчывы. Для кожнага хворага гэты алерген можа быць розным. Да таго ж большасць хворых на астму дзяцей праяўляе павышаную адчувальнасць не да аднаго, а да некалькіх алергенаў.

Пры з'яўленні прыступу астмы, асабліва, калі ён узнік упершыню, бацькі бянтэжацца, лішне мітусяцца; гэта траўміруе дзіця і пагаршае яго стан. Між тым хутка і правільна аказаная дапамога можа яшчэ да прыходу ўра-

ча значна палегчыць цяжэнне прыступу, а часам нават ліквідаваць яго.

Для палегчання дыхання неабходна забяспечыць дастатковы прыток свежага паветра — адчыніць акно, фортку або нават вынесці дзіця на паветра. Калі ў кватэры ёсць кошкі або сабакі, трэба зараз жа іх выгнаць.

Карысна зрабіць дзіцяці гарачую нажную ванну (тэмпература вады 38 градусаў). Працягласць ванны — 15—20 мінут. Гарчычныя ванны рабіць не рэкамендуецца, таму што пах гарчыцы можа быць дадатковым раздражняльнікам, які садзейнічае ўзмацненню прыступу. Па гэтай жа прычыне не рэкамендуецца ставіць гарчычнікі. У дзяцей старэйшага ўзросту можна замяніць іх банькамі.

Найбольш эфектыўным сродкам, які хутка ліквідуе прыступ, з'яўляецца падскурнае ўвядзенне адрэналіну або эфедрыну. Але такую ін'екцыю можа, зразумела, прарабіць толькі ўрач або медыцынская сястра. Ёсць і іншыя сродкі, прымяненне якіх унутр таксама дае добры вынік, — зүфілін, эфедрин, тэафедрин, антасман.

Дзеянне гэтых прэпаратаў на кожнае дзіця можа быць

розным, таму прымяняць іх самім, без назначэння ўрача, не трэба. Але пры паўторных прыступах маці можа дапамагчы ўрачу ў выбары лекавых сродкаў, падказаўшы яму на аснове сваіх назіранняў, якое з іх лепш дзейнічае на дзіця.

Трэба, каб лякарства, якое ўжо было ў свой час назначана ўрачом і аказалася эфектыўным, заўсёды мелася ў хатняй аптэчцы. Пры першых жа прыкметах прыступу яго трэба даць дзіцяці.

Калі немагчыма спыніць прыступ дома, ніколі не трэба адмаўляцца ад шпіталізацыі дзіцяці: звычайна ў стацыянарных умовах прыступ удаецца хутка ліквідаваць і ў неабходных выпадках правесці лячэнне, якое амбулаторна не праводзіцца.

Разумны догляд і правільны рэжым маюць вялікае значэнне ў прафілактыцы прыступаў астмы. Перш за ўсё неабходна ўсебакова абследаваць дзіця. Калі ў яго павялічаны міндаліны або ёсць адэноіды, трэба парайца з урачом аб іх выдаленні. Павінны быць выдалены або вылечаны карыёзныя зубы. Калі ёсць глісная інвазія, трэба правесці процігліснае лячэнне. Пры наяўнасці прыкмет туберкулёзнай інфекцыі неабходна пачаць спецыфічнае лячэнне.

Ежа дзіцяці павінна быць паўнацэннай, багатай вітамінамі. Трэба сачыць за харчаваннем дзіцяці, і калі

ствараецца ўражанне, што нейкая ежа выклікае прыступ астмы, трэба яе выключыць. Часцей за ўсё гэта яйкі, клубніка, суніцы, рыба, мёд, шакалад. Мясныя супы лепш даваць не часцей, чым два-тры разы ў тыдзень.

Ежу, багатую бялкамі (мяса, рыбу, бабовыя), трэба даваць дзіцяці ў першай палавіне дня... Такая ежа павышае ўзбуджальнасць нервовай сістэмы. Перагружае арганізм бялкамі і тлушчамі перад сном непажадана, таму што гэта будзе перашкаджаць хуткаму засынанню і глыбокаму сну.

Асцярожным, сістэматычным загартоўваннем трэба папярэджаць захворванні дыхальных шляхоў. Асноўным у загартоўванні з'яўляецца максімальнае выкарыстоўванне свежага паветра — працяглыя прагулкі, сон пры адчыненым акне або фортыцы, паветраныя ванны. Добра водныя працэдур.

У залежнасці ад узросту і стану здароўя дзіцяці неабходны спартыўныя заняткі — лыжы, канькі, плаванне.

Спецыяльнага кліматычнага лячэння для хворых на бронхіяльную астму няма; аднак перамена клімату садзейнічае змяшэнню частаты прыступаў. У некаторых выпадках прадукцыйнае прыступы нават перамена кватэры.

А. А. ЯФІМАВА,
кандыдат медыцынскіх навук.

ХРАЊІЧНЫ КАТАР СТРАЎНІКА

Ці можна вылечыць хранічны катар страўніка з паніжанай кіслотнасцю і як папярэдзіць гэтае захворванне?

Частыя прыступы вострага катару страўніка павінны наведзі на думку, што ў хворага хранічны гастрит. У некаторых выпадках распазнаць хранічны гастрит не цяжка. Стойкія змяненні страўнікавага соку, дамешкі слізі і лейкоцытаў да страўнікавага змесціва, боль «пад лыжачкай» пасля прыёму ежы і даныя рэнтгенацкапіі страўніка з'яўляюцца асноўнымі фактарамі для ўстанаўлення дыягназу гэтага захворвання.

Катар страўніка ў курільшчыкаў і асоб, якія ўжываюць алкаголь, суправаджаецца ванітамі раніцай са значнай колькасцю вязкай слізі. У такіх хворых кіслотнасць большай часткай павышана. У асоб з павышанай нервовай узбуджальнасцю катары страўніка могуць суправаджацца паніжанай кіслотнасцю. Хранічны гастрит пры няправільным лячэнні могуць перайсці ў хваробу страўніка і 12-перснай кішкі. У адрозненне ад вострага гастриту, пры якім істотную ролю адыгрываюць вострыя парушэнні харчавання і вострыя інфекцыі, да хранічнага гастриту частей вядуць хранічныя інфекцыі (туберкулёз, малярыя, танзіліты), а таксама незахаваанне правільнага рэжыму на працягу доўгага часу.

Некаторыя хваробы — парушэнне абмену рэчываў, захворванне печані, жоўчнага пазыра, кішэчніка, хранічны апендыцыт — таксама маюць вялікі ўплыў на ўзнікненне хранічнага гастриту. Паспешлівая яда шкодна таму, што ў страўнік пападае дрэнна разжаваная і недастаткова ўвільготненая сліная ежа. Неахайная абстаноўка пры ядзе таксама адмоўна ўплывае на засваенне ежы.

Вялікае значэнне мае стан зубоў і міндалін. Гной з сапаваных зубоў і хворых міндалін пападае ў страўнік і садзейнічае захворванню на хранічны гастрит. Таму зубы і міндаліны трэба своєчасова лячыць.

Неабходна, каб хворы перастаў ужываць алкагольныя напіткі і курэнне, не парушаў асноўных правіл дыетычнага харчавання, еў 4 разы ў дзень, не спяшаючыся, добра перажоўваючы ежу, і не перагружаў страўнік вялікай колькасцю ежы. Трэба выключыць з меню вострыя закускі, есці заўсёды ў пэўны час, не вячэраць перад сном. Пры захаванні агульнага рэжыму работы і адпачынку (спаць не менш 8 гадзін!) стан здароўя хутка паляпшаецца.

Пры катары з паніжанай кіслотнасцю дыета складаецца так, каб мак-

сімальна берагчы страўнік. Абмяжоўваецца ўжыванне тлушчаў і бялкоў, а таксама спажыванай солі. Унутр прымаецца саяная кіслата з пепсінам, натуральны страўнікавы сок. Карысна піць мінеральныя воды (есентукі № 17, іжаўская вада). Падагрэтую вадку п'юць павольна невялікімі порцыямі па 1/2 шклянкі раніцай нашча і за паўгадзіны да абеду. Курс лячэння мінеральнай вадой 15 — 20 дзён.

Катары з павышанай кіслотнасцю лечацца гэтак сама, як язва страўніка. Выключаюцца з рацыёна харчавання смажаныя, кансервы, салёныя агуркі, вэнджаныя і смажаныя прадукты. Забараняюцца курэнне і ўжыванне алкагольных напіткаў. У перыяды абвастрэння захворвання пры павышанай кіслотнасці ўнутр даецца атрапін, беладона, папаверын, шчолачныя сумесі, вакалін. Мінеральныя воды (смірноўская, славянаўская, баржомі) пры павышанай кіслотнасці трэба піць задоўга да яды (1,5 — 2 гадзіны) у цёплым выглядзе па 1/2 шклянкі два разы ў дзень.

Пры настойлівым і правільным лячэнні хранічны гастрит можа быць вылечаны поўнасцю.

Урач А. ЮФЕ

ЗАПЯКАНКА З САЛЁНАГА СЕЛЯДЦА

Тлусты селядзец добра вымачыць, зняць скурку і выняць касці. Філе абсушыць; змазаць каструлю маслам і пакрыць дно нарэзанай варанай бульбай. Падсмажыць дробна нарэзаную цыбулю на сметанковым (або топленым) масле або маргарыне; туды дадаць дробна нарэзаную пятрушку. У каструлю на бульбу пакласці паслойна селядзец, парэзаны на кавалачкі, сечанае яйка і смажаную цыбулю. Пасыпаць сухарнай крошчай і пакласці некалькі кавалачкаў масла (або маргарыну). Паставіць каструлю ў гарачую духавую печ на 25 мінут.

САЛЯНКА

Салёны супы вострага смаку вараць на мясным, рыбным або грыбным булёне. Для прыгатавання мясной салёны выкарыстоўваюць адзін або некалькі відаў наступных мясных прадуктаў: ялавічыну, цяляціну, бараніну, свініну, вяндрліну, а таксама сасіскі, хатнюю птушку.

САЛЯНКА МЯСНАЯ

Нарэзаць рэпчатую цыбулю тонкай саломкай, злёгка, не падрумяняваючы, падсмажыць яе і тушыць з тамтам-пюрэ і маслам на працягу 10—15 мінут. Ачысціць салёныя агуркі ад скуркі і насення, дробна нарэзаць іх, дадаць падсмажаную цыбулю, 1 лаўровы ліст і заліць усё папярэдне звяржаным і працэджаным мясным булёнам; закіпяціць і дадаць адвараныя або падсмажаныя мясныя прадукты, нарэзаныя маленькімі тонкімі кавалачкамі; праварыць усё пры слабым кіпенні 8—10 мінут. Пры падачы салёнку заправіць смятанай.

На 500 г мяса (для булёну); 300 г вараных або смажаных мясных прадуктаў (мяса з булёну або цяляціны, вяндрліны, сасісак або іншых мясных прадуктаў), 2 цыбуліны, 3—4 салёныя агуркі, 1—2 ст. лыжкі тамату-пюрэ, 3 ст. лыжкі сметанковага масла або сталавага маргарыну, 100 г смятаны, 2½—3 л вады.

РОСТБІФ

Ачысціць мяса ад сухажылляў і лішкаў тлушчу, пасаліць, папярчыць, пакласці цэлым кавалкам на моцна разагрэтую з тлушчам патэльню або ў сатэйнік і абсмажыць на працягу 25—30 мінут да ўтварэння раўнамернай скарынкі. Паставіць у духавую печ і час ад часу паліваць тлушчам, у якім абсмажваецца ростбиф, давесці да гатоўнасці. Гатовы ростбиф нарэзаць упоперак валокнаў тонкімі кавалкамі, пакласці на блюда, паліць сокам, які ўтварыўся пры смажэнні. Калі ростбиф хочаць падаваць халодным, то яго астуджваюць, а затым нарэзаюць.

На 500 г мяса (адным кавалкам, без касцей); 1 ст. лыжку тлушчу (ялавічнага або свінога сала), перац і соль па смаку.

Вадкія прыправы, падліўкі да страў, прызначаныя для павелічэння пажыўнасці, сакавітасці, паляпшэння смаку.

Соус цыбульны — для смажанага або тушанага мяса, для катлет, біточкаў, смажанай пячонкі і інш.

Дробна пасячы рэпчатую цыбулю і падсмажыць яе на масле, дадаць соль, перац, цукар і працягваць смажэнне яшчэ 2—3 мінуты, пасля чаго ўліць воцат і выпарыць вадкасць да густыні смятаны; падсмажыць муку на масле, развесці булёнам, закіпяціць і працэдзіць. Дадаць у соус выпараны воцат з цыбуляй, лаўровы ліст, перамяшаць і праварыць яшчэ 10 мінут, зняць з агню, заправіць маслам, а ў выпадку неабходнасці дадаць яшчэ соль, перац, цукар — па смаку.

На 2 шклянкі булёну; 2 цыбуліны, 1½ ст. лыжкі сметанковага масла, 1 ст. лыжка мукі, 2—3 ст. лыжкі воцату, соль, цукар, перац, лаўровы ліст — па смаку.

Соус смятанны — для мясных катлет, біточкаў, смажанай пячонкі і інш.

Злёгка падсмажыць на масле муку, развесці гарачым булёнам, дадаць смятану; варыць на невялікім аг-

ні 10 мінут, зняць з агню, пасаліць, працэдзіць, дадаць сметанковае масла, перамяшаць. За 5 мінут да заканчэння варкі можна дадаць злёгка падсмажаную дробна нарэзаную рэпчатую цыбулю (1 шт.).

На 1½ шклянкі булёну; ½ шклянкі смятаны, 1½ ст. лыжкі сметанковага масла і 1 ст. лыжку мукі.

Соусы да рыбных страў. Соус белы — да адварной і паравой гарачай рыбы.

Злёгка падсмажыць муку на масле (1 ст. лыжку); развесці гарачым рыбным булёнам, старанна размяшаць і праварыць 15—20 мінут; зняць з агню, пасаліць, уліць лімонны сок або разведзеную лімонную кіслату, працэдзіць, дадаць кавалачак сметанковага масла, размяшаць.

Замест лімоннага соку або лімоннай кіслаты можна выкарыстаць 1—2 ст. лыжкі працэджанага і пракіпчанага агурочнага расолу.

На 2 шклянкі рыбнага булёну; 1½ ст. лыжкі сметанковага масла, 1 ст. лыжку мукі, лімонны сок або лімонная кіслата, соль — па смаку.

Соус грыбны — да страў з бульбы, да рысавых і манных катлет.

Падсмажыць на сметанковым або раслінным масле муку да карычневага колеру, развесці, памешваючы, працэджаным грыбным булёнам, праварыць пры лёгкім кіпенні 10—15 мінут; пасля гэтага дадаць дробна пасечаныя або нашынкаваныя адвараныя грыбы (свежыя або вараныя сушаныя, лепш баравікі), падсмажаную цыбулю, соль і молаты перац.

На 2 шклянкі грыбнага булёну; 1 ст. лыжку мукі, 2 ст. лыжкі сметанковага масла або ¼ шклянкі расліннага масла, 1—2 цыбуліны, 5—6 шт. адварных сушаных грыбоў, соль і перац — па смаку.

ПУДЗІНГ З ВАНІЛЬНЫХ СУХАРОЎ

Заліць гарачым малаком невялікія кавалачкі ванільных сухароў, расцерці яечныя жаўткі з цукрам, збіць бялкі ў густую пену. Разыскі прамыць, перабраць і прасушыць. Набрынялыя сухары расцерці; дадаць у іх жаўткі з цукрам, растопленае масла, разыскі, старан-

на размяшаць і дадаць збітыя бялкі. Добра змазаць маслам і пасыпаць сухарамі спецыяльную форму, прызначаную для выпякання пудзінгу (пры адсутнасці такой формы можна запячы пудзінг у печы «цуда» або ў каструлі з тоўстым дном). Падрыхтаванай масай запоўніць форму да ¾ яе аб'ёму так, каб засталася месца для падымання пудзінгу, паставіць у духавую печ і пячы 35—40 мінут да гатоўнасці. Пудзінг гатовы, калі ён лёгка аддзяляецца ад сценак пасуды. Гатовы пудзінг пакласці на блюда. Можна заліць яго фруктовым або ягадным соусам.

На 150 г сухароў; 3 яйкі, ½ шклянкі цукру, 2 шклянкі малака, 100 г сметанковага масла, 100 г разынак.

МАЛДАЎСКАЯ ВЯРТУТА

Прыгатаваць выцяжное цеста: 4 шклянкі мукі прасеяць на дошку, зрабіць у ёй паглыбленне і пакласці 2 збітыя яйкі, 1 чайную лыжку солі, 3 сталовыя лыжкі падагрэтага алею і замясіць цеста, уліўшы каля 1 шклянкі цёплай вады. Цеста добра мясіць да таго часу, пакуль яно не стане эластычным і не будзе прыставаць да рук. Гатовае цеста скачаць у шар, пасыпаць мукой, накрываць цёплым ручніком. Праз 30 мінут цеста раскатаць качалкай, а затым на другім стане (засланым якой-небудзь тканінай або старым абрусам) расцягнуць ва ўсе бакі, каб яно было тонкае, як папярская папера. Папярскаць алеем, пакласці начинку і, узяўшы за канцы тканіны, скручваць у трубку, як тонкі рулет. Прыгатаваную такім чынам вяртуту пакласці на бляху або печ-цуда, змазаць яйкам і пячы 30 мінут. Пасля выпечкі пасыпаць цукровай пудрай або змазаць маслам, залежна ад начинкі.

Вяртуту можна рабіць з рознымі начинкамі: вішань, буракоў, тварагу, брынзы, смажанай цыбулі, з адварной бульбай са смажанай цыбуляй, адварным мясам, прапушчаным праз мяса-рубку са смажанай цыбуляй, цёртымі яблыкамі на бурачнай тарцы, змешанымі з сухарамі і цукрам, грэцкімі арэхамі, прапушчанымі праз мяса-рубку з цукрам і 3 сталовымі лыжкамі мёду.

БЯЛІЗНА

Даўно вядома, што сукенка добра аблягае жаночую фігуру тады, калі пад ёй надзеты правільна выбраны пояс і бюстгальтар.

Амаль ніколі мода не адпавядала цалкам натуральным формам чалавечага цела, асабліва калі фігура ўжо дэфарміравана. Для кожнай новай моды патрабуюцца тая або іншая карэктыва фігуры ў выглядзе бюстгальтара, пояса, гарсэта або ніжняй спадніцы.

Цяпер жанчыне не даводзіцца прыкладаць для гэтага празмерных намаганняў, таму што мода амаль цалкам адпавядае натуральным абрысам яе фігуры.

Сучасныя формы ліфаў і паясоў настолькі ўдасканаліліся ў параўнанні са старым гарсэтам, што ніколі не шкодзіць здароўю. Больш таго, яны засцерагаюць унутраныя органы ад апушчэння. Пры рэгулярным нашэнні пояса на жываце не адкладваецца тлушч. Апрача таго, пояс і ліфчык надаюць жанчыне падцягнуты і сабраны выгляд.

Параўнальна мала жанчын і дзяўчат могуць абыходзіцца без пояса, усім без выключэння рэкамендуецца насіць добрыя бюстгальтары, якія не падкрэсліваюць вульгарна грудзі. Ліфы востраканечнай формы недапушчальныя: яны ператвараюць грудзі ў нейкае канічнае збудаванне. Шкодны і непрыгожа насіць ліфчыкі, якія вельмі сцігваюць грудзі або падмаюць іх вельмі высока; гэта робіць цяжкім дыханне, парушае кровазварот і надае знешнасці жанчыны штучную скаванасць і напружанасць.

Сучасная мода стварыла новы від бюстгальтара без плечыкаў—на костачках або сталёных планках. Гэтыя бюстгальтары надзяваюцца пад вельмі дэкаляваныя

або вельмі празрыстыя сукенкі і блузкі.

Розныя фігуры патрабуюць розных форм ліфаў, паясоў або гарсэтаў. Стройным жанчынам, але са слаба выражанай таліяй трэба насіць маленькі карсецік да таліі. Ён павінен быць вельмі тугім у таліі, каб больш рэзка выявіць яе. Такі гарсэцік можна пашыць самім са шчытнай гарсэтнай тканіны, якую можна замяніць парусінай, устаўіўшы ў швах костачкі, сталёныя або пластмасавыя планкі.

Жанчынам з нармальнымі грудзямі, але з шырокімі клубамі трэба насіць падоўжаны (ніжэй клубоў) гумавы пояс або пояс з гарсэтнай тканіны з ушытай па баках гумкай.

Пояс ні ў якім разе не павінен заканчвацца ў самым шырокім месцы фігуры, а крыху ніжэй. Трэба сачыць, каб контуры пояса не вырысоўваліся пад сукенкай.

Пры поўнай фігуры (вялікія грудзі і вялікі живот) рэкамендуецца насіць доўгія ліфчыкі са шчытнай гарсэтнай тканіны, якія прышпільваюцца да пояса. Можна таксама насіць і «грацыю». Але «грацыя» павінна быць добра пашыта, інакш жанчына ў ёй адчувае сябе скаванай і напружанай.

Калі вы задумалі пашыць шыкоўную сукенку (летнюю або зімовую) з шырокай спадніцай, памятайце, што яна будзе выглядаць больш эфектна з ніжняй спадніцай. Ніжняя спадніца можна шыць ярусамі або клінамі. Пад лёгкую сукенку добра спадніца з больш лёгкай тканіны. Ніжнюю фальбону можна зрабіць з капрону. Каб спадніца захоўвала патрэбную форму, яе трэба падкрухмальваць.

Памятайце, добры выгляд вашай сукенкі залежыць і ад бялізны.

Моды

Касцюм з тонкай паўшарсцяной або штапельнай тканіны. Жакет прамы, кароткі, без каўняра. Спадніца па крою клёш заплісравана. Блузка з папліну; каўнер вялікі, выкраен разам з адваротамі, рукавы пэлан заканчваюцца двай манжэтамі, змацаванымі за камі. Рэкамендуемыя размеры 44—50.

Сарафан з вельвету, адразны па таліі, засцежка да нізу на гузіках; на ліфе накладныя нішэнні. Паласатая блузка штучнага шоўку або баваўнянай тканіны; адкладны каўнер са стойкай; манжэты ўстаўны рукавоў змацаваны запанкамі. Рэкамендуемыя размеры 46—52.

Касцюм для вуліцы. Жакет аднабортны, закрыты, каўнер-стойка. На спадніцы ззаду шоў заканчваецца складкай для кроку.

МАСКІ ПРЫ МАРШЧЫНАХ

Пры маршчынах карысна 1—2 разы ў тыдзень рабіць маскі для твару. Пры сухой скуры робяць наступныя маскі: 1) Бялкова-лімонна-салева маска. Да збітага ў пену яечнага бялка дадаць сок палавіны лімона і соль на кончыку нажа. Пеністую масу намазаць пальцамі. Праз 15—20 мінут змыць вадой або працерці ватыным тампоном, змочаным смятанкай. 2) Яечна-талаконная маска. Збіты бялок або жаўток і 1/2 чайнай лыжкі мёду расцерці з талакном у мяккую пасту. Пры глыбокіх маршчынах пасту трэба рабіць больш вадкай.

Пасту накладваюць на 15—20 мінут.

Пры тлустай скуры можна ўжываць наступныя маскі: 1) Дрожжавая маска. 20—25 г дрожджаў развесці малаком або маслам да густыні смятаны. 2) Дрожжавая кіслая маска. 25 г дрожджаў развесці вадой да густыні смятаны, даць пастаяць да браджэння. Гэтыя маскі накладваюць тоўстым слоём, змываюць халоднай вадой, як толькі яны пачнуць падсыхаць. 3) Жытняя кіслая маска. Закваскай жытняй мукі змазваюць твар роўным слоём на 15—30 мінут, затым змываюць халоднай вадой.

У НАС У ГАСЦЯХ «ВОЖЫК»

Ці выгнала той нячысты дух, ці не, а чыстыя прыбыткі атрымала.

Мал. М. Гурло.

— За шкурку сем шкур дзярэ.

Мал. Р. Грамыкі.

Крытыка знізу.

Мал. А. Чуркіна.

— Дапамажыце, хлопцы!
— Рады дапамагчы, але рукі заняты.

Мал. С. Раманова.

На першай старонцы вокладкі Варвара Саламаха (гл. нарыс «Шчодрая душа»).

Фота У. Дагаева.

На чацвёртай старонцы вокладкі фотаэцюд К. Якубовіча.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 14207.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 31/XII 60 г. Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 77.

Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня імя Сталіна, Мінск. Цана 18 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 233 658 экз. Зак. 882.

8

2154

